

**Jelena Vapa Tankosić
Vladimir Medović
Radivoj Prodanović**

Izveštaj sa studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Novi Sad, april 2023. godine

This report is the result of the research within the project
Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”,
co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union,
Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Autori:

Prof. dr Jelena Vapa Tankosić

Prof. dr Vladimir Medović

Prof. dr Radivoj Prodanović

Lektor i korektor:

Marija Sudar

This report is the result of the research within the project
JeanMonnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”,
co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union,
Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

DISCLAIMER

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Autori se posebno zahvaljuju Mariji Sudar na stručnoj i tehničkoj pomoći prilikom organizovanja studentske debate.

S A D R Ź A J

1. OPŠTI PODACI	3
2. UVOD U DEBATU	5
2.1. Izveštaj sa priprema za studentsku debatu	5
2.2. Selekcija i obuka kandidata	6
3. IZVEŠTAJ O STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE VREDNOSTI U POLJOPRIVREDI: PRENOS DOBRIH PRAKSI”	8
4. PREZENTACIJE I ARGUMENTI UČESNIKA NA STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE VREDNOSTI U POLJOPRIVREDI: PRENOS DOBRIH PRAKSI”	36
5. PRILOZI.....	92
A. Pozivno pismo za učešće u studentskoj debati „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”	
B. Agenda – dnevni red	
C. Lista prisustva	
D. Upitnik za povratne informacije	
E. Obrazac i kriterijum za ocenjivanje debate	
F. Fotografije sa održane studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”	

1. OPŠTI PODACI

Ovaj događaj, u vidu studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” je organizovan u okviru aktivnosti Žan Mone Modula (eng. Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH) sa temom „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici” na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu, u Amfiteatru Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu 04. aprila 2023. godine, s,, početkom u 11 časova.

Studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” je deo projekta Erasmus + programa Evropske unije Žan Monea Modula, koji ima za cilj promovisanje visokih standarda u nastavi i istraživanju u oblasti studija Evropske unije. Projekat je usmeren ka sticanju znanja o savremenim merama, koje su neophodne za razvoj aktivnosti u ruralnim oblastima i koje doprinose jačanju konkurentnosti naše poljoprivrede. Žan Mone modul „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici” obuhvata najnovija istraživanja i prenos znanja, posebno za one studente koji žele da prodube svoje znanja u oblasti studija Evropske unije, o primeni održivih vrednosti u poljoprivredi. Proučavanjem EU modela poljoprivrede i održivih ekonomskih, društvenih i ekoloških vrednosti, modul će podstaći i razumevanje budućih obaveza Republike Srbije, koje proističu iz otvaranja pregovora u okviru poglavlja 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj.

Studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” odnosi se diskusiju o savremenim aspektima prenosa dobrih evropskih vrednosti u našoj poljoprivredi i sa ciljem da našim studentima pruži relevantna znanja iz oblasti najnovijih reformi u okviru evropske zajedničke poljoprivredne politike, ruralne politike Evropske unije, principa održivog razvoja, odgovornog upravljanja prirodnim resursima, organske poljoprivrede, kao i zaštite oznaka geografskog porekla. „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” studentska debata je bila otvorena za studente svih nivoa studija Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Studentsku debatu „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” organizovali su rukovodilac projekta prof. dr Jelena Vapa Tankosić, saradnici na projektu prof. dr Vladimir Medović i prof. dr Radivoj Prodanović.

Pored osam takmičarskih timova, studentskoj debati prisustvovali su i članovi univerzitetskih istraživačkih grupa, profesori i saradnici, koji su svoja istraživanja i nastavu usmerili na unapređenje znanja studenata o evropskoj zajedničkoj poljoprivrednoj politici.

Glavni ciljevi studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” su bili da studentima pruže bolje razumevanje evropskih politika i institucija, održivih principa i

vrednosti Zajedničke poljoprivredne politike, povezanih sa procesom evropskih integracija. Teme studentske debate su, takođe, obuhvatile savremene mere, koje su neophodne za razvoj aktivnosti u ruralnim oblastima, koje doprinose jačanju konkurentnosti poljoprivrede, poboljšanju biodiverziteta ruralnih područja i unapređenju kvaliteta života, kao i merama za podsticanje diverzifikacije ruralne ekonomije.

Glavni doprinos studentske debate ogleda se u daljem proučavanju EU modela poljoprivrede i njegove održive ekonomske, društvene i ekološke vrednosti, za suočavanje sa velikim izazovima budućih obaveza Republike Srbije, koji proističu iz otvaranja pregovora u okviru poglavlja 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj.

Studentska debata je posvećena predstavljanju radova i diskusijama o različitim pitanjima održive poljoprivrede Evropske unije, posebnih metoda poljoprivredne proizvodnje u Uniji, bezbednosti hrane u EU, regulative EU u organskoj poljoprivredi i politike kvaliteta sledljivosti, autentičnosti, obeležavanju, nutritivnim i zdravstvenim aspektima, dobrobiti životinja, poljoprivrednom zadrugarstvu i IPARD programu Evropske unije.

Teme koje su obrađene na studentskoj debati „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” su sledeće:

- 1. Organska proizvodnja u Republici Srbiji je naša budućnost***
- 2. Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije***
- 3. Usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU podstaknuće razvoj poljoprivrede Republike Srbije***
- 4. IPARD program EU u funkciji poboljšanja vitalnosti i konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava***

2. UVOD U DEBATU

Debata je usmena, formalna diskusija, koja se temelji na strukturisanom iznošenju argumenata. Svrha debate je razvijanje kritičkog mišljenja i razvijanje sposobnosti racionalnog razmišljanja, posmatranja situacije iz različitih pozicija.

Studentske debate su jedan od najboljih načina za podsticanje kritičkog mišljenja, angažovanja studenata i doprinose motivaciji i ohrabrenju mladih da se uključe u društvo i aktivno učestvuju u njemu. Rasprave i razmena mišljenja ozbiljno utiču i oblikuju studentski lični i profesionalni aspekt i sve više čine jak oslonac obrazovnog sistema. Studenti uče kako oblikovati uverljiv, odmereni argument i vežbaju veštinu aktivnog slušanja.

2.1. Izveštaj sa priprema za studentsku debatu

Studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” je organizovana u skladu sa procedurom koja je u skladu sa pravilima i strukturom debate timova sa jasno određenim ulogama. Ovaj tip debate ima za cilj da tim brani tvrdnju temu koja je odabrana i gde su studenti unapred informisani o njima. Učesnici debate brane i zastupaju dodeljene stavove i tako se uče braniti i zastupati svoje i suprotne stavove. Drugi cilj ovakvog, fiksnog tipa debate jeste da podučava studente da razmišljaju o problemu ili temi iz različitih stanovišta i da budu otvoreni za različita mišljenja. Lično mišljenje nije važno nego međusobno učešće tima i veština da se odgovori odmah. Vreme za raspravu je 15 minuta a za pripremu je 40 minuta.

a) Učesnici debate su dobili preliminarne stručne informacije putem učešća u akademskim kursevima u okviru aktivnosti Žan Monea Modula (eng. Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH);

b) o procesu i pravilima održavanja studentske debate u malim grupama (3– 10 članova);

Osnovna pravila koja treba slediti svaki debater:

1. Takmiče se zajedno uvek dve ekipe.
2. Teme/tvrdnje o kojima se debatuje su unapred raspodeljene.
3. Za svaku debatu je određeno ograničeno vreme (15 min po timu)
4. Pre svake debate postojalo je određeno vreme za pripremu timova.
5. Celom debatom upravlja moderator. Debateri mogu govoriti samo ako im moderator da reč.
6. Debatni tim ocenjuje žiri, koji odlučuje o pobedniku.

c) o glasanju nakon iznošenja argumenata ZA i PROTIV.

d) o ulozi profesora u vidu fasilijatora, koji mora biti pripremljen i upućen u teme, koji vodi i učestvuje u debati.

2.2. Selekcija i obuka kandidata

Pre održavanja debate, aktivnost je započela selekcijom kandidata sa Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Svi zainteresovani kandidati za takmičenje (studenti osnovnih i master studija) Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu koji su iskazali interesovanje za učešće u studentskoj debati su svoje učešće prijavili do 24. marta 2023. godine.

Na prvom, pripremnom sastanku 27.03.2023., kandidati se informišu o programu i datumu održavanja debate. Vrše se preliminarni razgovori i anketiranje o poznavanju tema koje su određene za takmičenje. Na ovom prvom sastanku formirani su mali timovi, kao preliminarna aktivnost koja je omogućila studentima da pripreme svoja učešća u debati. Kandidati su upoznati sa pravilima, odnosno odredbama debate. Predočena im je struktura debate, pravila, sistem bodovanja, kao i teme. Pripreme su trajale 120 minuta i bile su podeljene u dva dela.

Drugi deo se odnosio na teme su odabrane za raspravu, njihovu obradu i istraživanje, a drugi deo je bio vezan za debatne tehnike i veštine i prezentaciji tehnika debate. Veoma je važno dobro se pripremiti i dobiti što više informacija za svaku temu, te se pripreme odvijaju temeljno i posvećuje im se velika pažnja. Studentima se posebno ističe značaj tri principa koja su ključna za uspeh debate:

- poštovanje protivnika
- pažljivo slušanje protivnika
- reagovanje na rečeno.

Studenti će vežbati diskusiju kroz pripremne debate. Nakon debatovanja učenici će dobiti povratnu informaciju o kvalitetu svojih argumenata i prezentacije i smernice šta da poboljšaju u svom nastupu i izlaganju. Nakon tri pripremna časa te nedelje koja su studenti pohađali, održava se debate eliminacije nakon koje se eliminišu najslabiji kandidati i nastavlja sa obukom onih koji su ostali.

U debati je važno da učenici daju jedni drugima prostora za izražavanje, tj. jači govornici da daju prostor slabijim. Što više učesnika iz ekipe tokom debatnog turnira dobije reč, to je garantovano bolja ocena. Svi učesnici tima treba aktivno da učestvuju u debati. Takođe, kandidati vežbaju pravljenje i osmišljavanje taktike debate. Iz ponašanja učesnika može se primetiti da li ekipa ima pripremljenu taktiku, ili slučajno govori onaj koji ima reč. Pripremljena taktika se uvek isplati, a takođe se i pozitivno ocenjuje i visoko vrednuje. Neophodno je uvek imati na umu da je uspešna debate ona koja daje najviše mogućih pogleda na stvari. U suprotnom, gubi se smisao debate. Jedan od najvažnijih elemenata debate jeste argumentacija. Kandidati uče da naprave što bolju argumentaciju na zadate teme i izlaganja. Takođe, za sve argumente mora se naći odgovarajući trenutak. Potrebno je pratiti šta se događa u debati, kako se razvija i kakav je njen smer. Uvek treba pomno pratiti argumente drugih debatera i pokušati pretpostaviti pravac

njihovog razmišljanja i kakve argumente i koju vrstu argumenata za odbranu će koristiti. Pošto nemaju svi argumenti jednaku težinu, bolje je imati manje jačih argumenata nego više slabijih.

Tri najjača argumenta treba koristiti u različito vreme kako bi imali jači efekat. Drugim najjačim argumentom debata se otvara, a onda tokom rasprave koristi slabiji argument, na čije nedostatke se protivnici neće koncentrisati. Na kraju debate koristi se najjači argument kada se uglavnom odlučuje o pobedi, tako da suprotna strana nema prostora za reakcije. Otvaranje debate najjačim argumentom jeste primamljivo, ali može ugroziti debatu, navesti da u daljem toku debate neće biti ništa značajnije rečeno, a nakon rasprave će biti samo ponovljeno ono što je navedeno.

Tokom priprema, vežba se i veština uverljivosti izlaganja, ovladavanje i pravilno korišćenje govora tela i vrše simulacije debate (kandidati se uče poštovanju i vremena koje im je na raspolaganju i ostalih pravila takmičenja).

Studenti su radili na različitim sadržajima, koji su služili kao priprema za studentsku debatu, u okviru svojih redovnih kurseva, razvijajući određene participativne aktivnosti, kako bi generisali neke preliminarne predloge. Primenjeno je iskustvo i znanje o evropskim vrednostima u poljoprivredi, kako bismo promovisali deliberativnu dinamiku. Nakon 30.03.2023. pripreme su uspešno okončane i studenti spremni dočekuju takmičenje.

3. IZVEŠTAJ O STUDENTSKOJ DEBATI „EVROPSKE VREDNOSTI U POLJOPRIVREDI: PRENOS DOBRIH PRAKSI”

Nakon što su preliminarne aktivnosti selekcije i treninga studenata obavljene, studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” je održana na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu u Amfiteatru Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, 04. aprila 2023. godine. Ovaj događaj je, takođe, bio otvoren za zainteresovanu javnost, koja želi da učestvuje, ne samo za studente Univerziteta.

Datum: 4. april 2023. godine

Format: uživo

Jezik: srpski

Učesnici: studenti osnovnih i master studija Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu i Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu.

Ceo događaj je trajao četiri i po časa, sa početkom u 11.00 časova i do 15.30 časova.

Učesnici su bili studenti podeljeni u 8 grupa, koje su činile 3-10 studenata.

Profesori (prof. dr Jelena Vapa Tankosić, saradnici na projektu prof. dr Vladimir Medović i prof. dr Radivoj Prodanović) radili su u svojstvu fasilitatora sa svakom od grupa. Oni su:

- zauzeli strateški i sveobuhvatan pogled na rešavanje problema i procese donošenja odluka i birali specifične metode, koje odgovaraju potrebama grupe i zadacima;
- podržali društvene i kognitivne procese grupe, podstičući članove grupe da usredsrede svoju pažnju na suštinska pitanja;
- svi članovi grupe imali su poverenje u njih kao neutralnoj stranci, koja nema pristrasnosti ili interesa u ishodu debate;
- pomagali su grupi da razume tehnike, koje se koriste i omogućili da poboljša sopstvene procese rešavanja problema.

Svaka grupa je imala do 40 minuta da obradi i pripremi prezentaciju na četiri različite teme.

1. Organska proizvodnja u Republici Srbiji je naša budućnost
2. Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije
3. Usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU podstaknuće razvoj poljoprivrede Republike Srbije
4. IPARD program EU u funkciji poboljšanja vitalnosti i konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava.

Studentima je bilo omogućeno da koriste sva znanja, koja su stekli na predmetnim kursevima. Svi članovi grupe (tima) su debatovali na zadatu temu i izneli argumente ZA ili PROTIV, a svaki tim imao je 15 minuta da sumira glavne zaključke donesene u njihovim grupama. Svaki tim je imao do 15 minuta da prezentuje zaključke svog tima i iznese argumente ZA ili PROTIV.

U naznačenom periodu, od 15 minuta, timovi su debatovali na zadatu temu i izneli argumente ZA ili PROTIV i potom je izvršen proces glasanja.

Moderator studentske debate je bila Emilija Grahovac, strukovni ekonomista, zaposlena u marketing odeljenju Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, koja se postarala da se debata održi u skladu sa pravilima i ispuni sve svoje ciljeve.

Žiri su činili: prof. dr Nikola Puvača, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, prof. dr Nenad Stefanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i prof. dr Tijana Đurković Marić, docent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu.

Svi timovi su detaljno argumentovali svoja gledišta. O svakom argumentu se raspravljalo do pola sata. Kada je ovo vreme isteklo, proces glasanja se odvijao za svaki zaključak. Zaključci su „prihvaćeni” ili „odbaćeni” u svetlu principa proste većine.

Proces glasanja

Cilj glasanja jeste da se što je objektivnije moguće ocene nastupi i proglase pobednici. Istina je da svaki član žirija ocenjuje subjektivno i ocenjuje drugačije aspekte od svojih kolega. To uvek zavisi od nekoliko faktora: stručnosti, iskustva ali i delimično i od ličnih afiniteta. Publika tokom takmičenja izražava svoje mišljenje ali njeno mišljenje neće biti vrednovano u vidu bodova i žiri njihovu ocenu ne uzima u obzir. Glasanje je namenjeno isključivo da se publika aktivno uključi u proces ali ne i da utiče na odluku. Tročlani žiri je glasao i svojim glasanjem doneo odluku o pobedniku.

Debatu ocenjuju 3 sudije, članovi žirija, koji analiziraju debatu na osnovu pruženih argumenata debatnih strana. Svako od njih glasa bez ikakvog spoljnog uticaja.

Sudije donose odluke koje se mogu osporiti i preispitati. Svaki sudija, to jest, član žirija imaće po jedan obrazac za ocenjivanje debate.

Ocenjivanje svakog govornika vrši se u skladu sa *World Universities Debate Championships Standards*, kao u nastavku:

- **Odlično: od 90 do 100 bodova**

Prema ovom ocenjivanju govornik je tokom debate pokazao odlične sposobnosti, ispunjavajući većinu kriterijuma za ocenjivanje. Istovremeno, nije imao značajnih nedostataka u debati;

- **Vrlo dobro: 80 – 90 bodova**

Govornik je tokom debate pokazao veoma dobre osobine, ali je imao nekoliko manjih nedostataka;

- **Prosečno: 70 – 79 bodova**

Govornik je tokom debate pokazao sposobnosti, ali je imao nekoliko značajnih nedostataka;

- **Ispod proseka: 60-69 bodova**

Ekipa ima velike probleme u debatnim sposobnostima;

- **Slabo: 50 – 59 bodova**

Veoma veliki problemi u debatnim sposobnostima.

Nakon održane studentske debate, svim učesnicima je podeljen upitnik o povratnim informacijama, kako bismo dobili njihova mišljenja o studentskoj debati.

Tema 1: Organska proizvodnja u Republici Srbiji je naša budućnost

Tim 1

Članovi tima: Natalija Karanović, Marina Šumić, Anastasija Dimitrijević, Bojana Tomić, Antonina Zanfirović, Nikola Dulović, Suzana Amanović, Jelena Gunj, studenti Poslovne ekonomije i finansija na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Anastasija Dimitrijević predstavila je organsku proizvodnju, kao integralni sistem upravljanja poljoprivrednim gazdinstvom i proces proizvodnje hrane, koji kombinuje najbolju ekološku praksu, visok nivo biodiverziteta, očuvanje prirodnih resursa i primenu visokih standarda brige o životinjama i biljkama, a u skladu sa željama potrošača za proizvodima, koji nastaju korišćenjem prirodnih supstanci i procesa.

Student Bojana Tomić istakla je da ideja o organskoj proizvodnji potiče od nemačkog filozofa Rudolfa Steinera (1861-1925) i botaničara Sir Alberta Howarda (1873 –1947) i Lady Evelyn Barbara Balfour (1898 –1990) iz Velike Britanije. Rudolf Steiner bio je jedan od prvih zagovornika biodinamičke poljoprivrede. U toku 1940. godine Lady Balfour osnovala je britansko udruženje za organsku poljoprivredu „The Soil Association” i naučni časopis „Mother Earth”, kao i pokrenula „Haughley” eksperiment (prvi dugoročni eksperiment o organskoj poljoprivredi), kojim se organski i konvencionalni sistem proizvodnje pratio više od trideset godina.

Student Natalija Karanović navela je da su 1967. godine prvi put objavljeni Standardi za organsku poljoprivredu britanskog udruženja „The Soil Association”. U Versaju 1972. godine formirana je „Međunarodna federacija pokreta za organsku poljoprivredu (IFOAM)” sa ciljem globalnog širenja informacija o principima organske proizvodnje, namenjenih proizvođačima i potrošačima. U toku 70-tih i 80-tih godina prošlog veka dolazi do popularizacije organske poljoprivrede i javlja se potreba da organska proizvodnja bude zakonom uređena, kao i da se definišu standardi vezani za sertifikaciju organskih proizvoda. Do 1991. godine, većina članica EU definisala je zakonski okvir organske proizvodnje. Danska je bila prva zemlja, koja je uvela finansijsku podršku proizvođačima tokom perioda konverzije, kao deo zakona iz 1987. godine o organskoj poljoprivredi. Druge skandinavske zemlje su je sledile. Nemačka je 1989. godine postala prva zemlja koja je koristila podsticaje iz Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) za uvođenje programa podrške za konverziju u organsku proizvodnju.

Student Marina Šumić istakla je da je u EU prvo usvojena Uredba 2092/91, koja je definisala osnovna pravila organske proizvodnje vezana za područje upotrebe i označavanja, osnovna

pravila organske poljoprivrede za biljnu proizvodnju (konverzija, obrada zemljišta, setva, sadnja, đubriva, zaštitna sredstva), zatim etiketiranje, preradu, pakovanje, transport, distribuciju, marketing, listu dozvoljenih sredstava, sistem nadzora, promet, organizaciju inspekcije i sertifikacije, kao i pravila prilikom uvoza iz trećih zemalja. Nekoliko godina kasnije usvojena je Uredba 1804/99, koja je definisala pravila vezana za proizvodnju, označavanje i inspekciju najznačajnijih životinjskih vrsta.

Student Nikola Dulović je naveo da se može primetiti da EU neprestano radi na razvoju i unapređenju zakonodavnog okvira za organsku proizvodnju. U skladu sa Evropskim akcionim planom za organsku hranu i poljoprivredu, Evropska komisija je 2005. godine započela proces revizije organskog zakonodavnog okvira. Organski zakonodavni okvir je potom više puta menjan i revidiran u 2007-2008. godini, što je dovelo do usvajanja nove Uredbe Saveta (EC) 834/2007 o organskoj proizvodnji i obeležavanju organskih proizvoda, kao i Uredbe Komisije (EC) 889/2008 o utvrđivanju detaljnih pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (EC) 834/2007 o organskoj proizvodnji i obeležavanju organskih proizvoda, označavanju i kontroli.

Student Anastasija Dimitrijević istakla je da je pravni aspekt regulisanja organske proizvodnje u našoj zemlji usklađen sa pravnim okvirom EU za organsku proizvodnju, koji je propisan regulativama EU – Uredbom Saveta (EZ) br. 834/2007 i Uredbom Komisije (EZ) br. 889/2008. Prvi Zakon o organskoj proizvodnji usvojen 2000. godine u Saveznoj Republici Jugoslaviji („Službeni list SRJ”, br. 28/2000) i on je tada prvi put regulisao organsku proizvodnju. Nakon šest godina usvojen je novi Zakon o organskoj proizvodnji i organskim proizvodima („Službeni glasnik RS”, br. 62/2006). Novi Zakon o organskoj proizvodnji („Službeni glasnik RS”, br. 30/10), koji je trenutno na snazi je rezultat novih zakonodavnih propisa za organsku proizvodnju koji su usvojeni u EU. Ovaj Zakon, koji reguliše proizvodnju organskih proizvoda u Republici Srbiji, u skladu je sa Uredbom Saveta (EZ) br. 834/07 i Uredbom Komisije (EZ) br. 889/08, sa primenom od 01.01.2011. godine.

Student Jelena Gunj navela je da u 2017. godini organski proizvodi obuhvataju oko 7% ukupnog poljoprivrednog zemljišta EU. Organska poljoprivreda proizvodnja u 2017. godini se prostirala na 12,6 miliona hektara poljoprivrednog zemljišta u EU-28. Između 2012. i 2017. godine, Bugarska i Hrvatska, kao nove članice EU, zabeležile su rast ukupnih organskih površina od preko 100%. U 2017. godini u Bugarskoj i Mađarskoj udeo poljoprivrednog zemljišta, koji je pod organskom proizvodnjom je ispod 4%, dok se Hrvatska približava polako proseku EU sa 6,46%. U 2017. godini dve zemlje su imale više od 40% organskih poljoprivrednih površina pod konverzijom (Rumunija sa 42,3% i i Srbija sa 44%). Organska proizvodnja se odvija na 185.000 farmi širom Evrope i to u starijim članicama država EU (81%). Većina organskog zemljišta (78%) i organskih gazdinstava (81%) nalazi se u zemljama članicama EU, koje su se pridružile EU pre 2004. godine (tzv. EU–15).

Student Suzana Amanović istakla je da prema FiBL-AML istraživanju iz 2021. godine u 2019. godini organsko poljoprivredno zemljište zauzima 16,5 miliona hektara (Evropska unija 14,6

miliona hektara). Rast organskog poljoprivrednog zemljišta je 6% dok je udeo organskog poljoprivrednog zemljišta: 3,3% (Evropska unija 8,1%). Organska maloprodaja iznosi 45 milijardi evra (Evropska unija: 41,4 milijarde evra). Rast maloprodaje organskih proizvoda iznosi 8%. Organska poljoprivredna proizvodnja u Srbiji je sve zastupljenija i postoji povećanje površina pod organskom proizvodnjom. Trenutno je oko 21.000 hektara pod ovom proizvodnjom i ima blizu 7.000 proizvođača.

Argumenti ZA

Studenti Tima 1 su predstavili svoje argumente u korist tvrdnje da je organska proizvodnja budućnost. Student Antonina Zanfirović istakla je razlike između organske proizvodnje i konvencionalne proizvodnje. U organskoj proizvodnji, za razliku od konvencionalne poljoprivrede, koriste se organska đubrva u cilju održavanja plodnosti zemljišta, primenjuje se redukovana obrada, malčiranje i pokrovne kulture. Ona koristi mehaničko uništavanje korova i gaji cvetni pojas za korisne i štetne insekte. Kontrola štetočina, bolesti i korova odvija se putem prirodnih antagonizama dok se oprašivanje vrši pčelama i drugim insektima. Regulisanje rodnošći je prirodnim putema, a ne hemijskim proređivanjem plodova. Kod konvencionalne poljoprivrede se koristi navodnjavanje, a u organskoj proizvodnji dovod vode je kapilarnim putem. U proizvodnji organskih proizvoda primenjuje se princip očuvanja raznolikosti živog sveta, a kod konvencionalne poljoprivrede uništavanje štetnih i korisnih insekata je primenom insekticida. Prednost organske biljne proizvodnje je što se vrši kompostiranje, vraćanje biljnih ostataka u zemljište, dok je kod konvencionalne poljoprivrede prisutna upotreba sintetičkih i poboljšivača strukture zemljišta. Cilj organske proizvodnje je očuvanje i zaštita životne sredine.

Student Natalija Karanović navela je da je organska proizvodnja integralni sistem upravljanja poljoprivrednim gazdinstvom i proces proizvodnje hrane, koji kombinuje najbolju ekološku praksu, vodi računa o očuvanju prirodnih resursa i biodiverziteta i primenjuje visoke standarde brige o životinjama i biljkama u skladu sa željama potrošača za proizvodima, koji nastaju korišćenjem prirodnih supstanci i procesa. Na taj način vrši se kontrola lanca snabdevanja i modernizacija poljoprivrednih gazdinstava, koji stiču unapređenu konkurentnost. Unapređuje se tržišna orijentacija i podsticanje preduzetništvo i izvoz, kao podrška organskoj proizvodnji mladim poljoprivrednicima, grupama proizvođača. Finansijska podrška organskoj proizvodnji svake godine raste u našoj zemlji i svest ljudi se menja, gde oni postaju svesni o globalnoj i sveobuhvatnoj zagađenosti i žele bezbednu hranu. Organska hrana je hranljivija, bez pesticida, zdravija za potrošače i vodi se računa o dobrobiti životinja.

Tim 2

Članovi tima: Sanja Todić, Tamara Ristović, Jana Zečević, Aleksandra Kusić, Ana Gutović, Nađa Radoičić, Jelena Mladenović, Dragan Četković, studenti Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu.

Fasilijator: prof. dr Vladimir Medović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu.

Izveštaj

Student Tamara Ristović predstavila je koncept održive poljoprivrede, koja se može definisati kao poljoprivreda koja čuva zemljište, vodu i biodiverzitet, ne degradira životnu sredinu, tehnički je prilagođena datim uslovima, ekonomski održiva i socijalno prihvatljiva. Istakao je da organska proizvodnja ima za cilj čuvanje dugoročne plodnosti zemljišta obezbeđivanjem potrebnog nivoa organske materije, čuvanjem biološke aktivnosti zemljišta i pažljive mehaničke intervencije, posredno obezbeđuje hraniva za useve upotrebom nerastvorljivih izvora hraniva, koji su dostupni kao proizvod aktivnosti mikroorganizama u zemljištu, poseduje samodovoljnost azotom, koja se obezbeđuje gajenjem leguminoza i biološkom fiksacijom azota, kao i efikasnim recikliranjem organske materije, uključujući i ostatke useva i stajnjak.

Nađa Radoičić je istakla da Organska proizvodnja vodi računa o kontroli korova, bolesti i štetočina, koja se primarno oslanja na rotaciju useva, prirodne predatore, diverzitet, organsko đubrenje, otporne vrste i ograničene (po mogućnosti minimalne) termalne, biološke i hemijske intervencije, ekstenzivan uzgoj životinja, uz posebno obraćanje pažnje na njihov proces adaptacije, potrebe u ponašanju i opštu dobrobit, kao i na ishranu, držanje, zdravlje, uzgoj i negu, a posebna pažnja je posvećena uticaju sistema proizvodnje na životnu sredinu i očuvanju divljeg sveta i prirodnih područja.

Student Jana Zečević istakla je da je organska proizvodnja u Srbiji izvozno orijentisana i najveće količine ovih proizvoda se plasiraju na inostrana tržišta. EU predstavlja glavnu destinaciju za izvoz srpskih organskih proizvoda. Na primer, u Nemačku se izvozi preko 20 vrsta organskih proizvoda (jabuka, pšenica, mak, korijander, slačica, morač, koncentrat višnje, jabuke i maline, pekmez od šljiva, pire dunje, smrznuta višnja, kupina, malina i šljiva, sušena jabuka, jagoda i kupina, suva šljiva i sušeni sremuš) sa najvećim učešćem smrznutih malina u izvozu. U 2019. godini izvoz organskih proizvoda je iznosio 29,7 miliona evra. Na osnovu podatka o zastupljenim površinama pod određenim kategorijama biljnih kultura koje se gaje po principu organske proizvodnje u 2019. godini najviše su zastupljene površine pod voćnjacima i žitaricama. Kada je reč o organskoj stočarskoj proizvodnji u 2019. godini, zabeležen je rast živine.

Student Sanja Todić navela je da se u organskoj biljnoj proizvodnji prednost u gajenju daje vrstama i sortama biljaka, koje su prilagođene lokalnim agroekološkim uslovima, odnosno autohtonim i odmaćenim sortama, te sortama koje su tolerantne na važnije prouzrokovane bolesti i štetočine. U proizvodnji organskih proizvoda koristi se reproduktivni materijal, koji je proizveden metodama organske proizvodnje. Biljne vrste i sorte, koje se koriste kao reproduktivni materijal u organskoj proizvodnji upisuju se u bazu reproduktivnog materijala, koja je dostupna javnosti putem internet stranice Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. U skladu sa propisima o organskoj proizvodnji, za ishranu bilja i oplemenjivanje

zemljišta moguće je primenjivati samo dozvoljena sredstva, a za zaštitu bilja od štetočina, bolesti i korova, samo sredstva za zaštitu bilja, čije se aktivne supstance nalaze na spisku dozvoljenih. Liste ovih sredstava i aktivnih supstanci se nalaze u prilogima Pravilnika o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje („Službeni glasnik RS”, broj 95/20).

Student Jelena Mladenović istakla je da je važeći Zakon o organskoj proizvodnji u Republici Srbiji, usvojen je u maju 2010. godine, a njegova primena je počela 01.01.2011. godine („Službeni glasnik RS”, broj 30/10, 17/19 - drugi zakon). Ovim zakonom uređuje se proizvodnja poljoprivrednih i drugih proizvoda metodama organske proizvodnje, ciljevi i načela organske proizvodnje, metode organske proizvodnje, kontrola i sertifikacija u organskoj proizvodnji, prerada, obeležavanje, skladištenje, prevoz, promet, uvoz i izvoz organskih proizvoda, kao i druga pitanja od značaja za organsku proizvodnju. Grupa poljoprivredne inspekcije za organsku proizvodnju u okviru Sektora poljoprivredne inspekcije Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede obavlja poslove inspeksijskog nadzora nad primenom zakona i drugih propisa, koji se odnose na:

- kontrolu organske biljne i stočarske proizvodnje, postupaka prerade, sastojaka, aditiva i pomoćnih supstanci, sredstava za čišćenje i načina čišćenja tehnoloških linija;
- kontrolu zabrane upotrebe hrane, hrane za životinje, pomoćnih sredstava u preradi, reproduktivnog materijala, mikroorganizama i životinja, koji su genetski modifikovani ili su dobijeni od GMO ili pomoću GMO;
- kontrolu obeležavanja proizvoda sa organskim statusom i proizvoda iz perioda konverzije;
- kontrolu skladištenja, prevoza, prometa, uvoza i izvoza organskih proizvoda;
- kontrolu ispunjenosti uslova organizacija za obavljanje poslova kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji;
- uzorkovanje i preduzimanje mera i radnji kojima se sprečavaju nezakonite aktivnosti;
- obavlja i druge poslove iz ove oblasti.

Zakon je pripreman u skladu sa propisima Evropske unije – Uredbom saveta (EC) br. 834/2007 i Uredbom komisije (EC) br. 889/2008. Zakon ima dva prateća pravilnika: Pravilnik o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje („Službeni glasnik RS”, broj 95/20) i Pravilnik o dokumentaciji koja se dostavlja ovlašćenoj kontrolnoj organizaciji za izdavanje potvrde, kao i o uslovima i načinu prodaje organskih proizvoda („Službeni glasnik RS”, broj 88/16). Organski neprerađeni i prerađeni proizvodi, koji se nalaze u prometu u Republici Srbiji, namenjeni ljudskoj ishrani obeležavaju se oznakom „organski proizvod”, nacionalnim znakom i kodom ovlašćene kontrolne organizacije, koja je izvršila sertifikaciju proizvoda.

Argumenti PROTIV

Tim 2 je predstavio svoje argumente protiv tvrdnje da je organska proizvodnja budućnost. Student Aleksandra Kusić navela je da organska proizvodnja u Srbiji nije dovoljno razvijena, da

je organska proizvodnja previše skupa, da mere i subvencije kojima država stimuliše razvoj organske proizvodnje nisu dovoljne, da je radno intenzivna i da zahteva više planiranja i truda.

Student Ana Gutović navela je da je organska proizvodnja živine u Srbiji slabije razvijena u odnosu na ostale vrste organske proizvodnje, jer su potrebne velike površine za relativno mali broj životinja. Potrošači u Srbiji nisu uvek u stanju da prepoznaju organske proizvode, delom zbog nepoverenja u postupak sertifikacije i delom zbog nedovoljne svesti o organskim proizvodima. Potrošači često sumnjaju u autentičnost „organskih” proizvoda. U Srbiji postoji nizak stepen poverenja u organsku oznaku proizvođača, dok je stepen informisanosti o organskim standardima i sertifikaciji, principu sledljivosti „od organske njive do trpeze” veoma nizak. Organska hrana je skupa dok organski proizvodi nisu uvek dostupni u prodavnicama.

Tema 2: Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije

Tim 1.

Članovi tima: Igor Smiljanić, Jovana Babin, Jovana Čepski, Anja Šimić, Sanja Todorović, studenti smera Inženjerski menadžment u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Igor Smiljanić je predstavio temu „Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije”, gde je sve učesnike upoznao sa pojmom i ulogom poljoprivrednog zadrugarstva u razvoju sektora agrobiznisa, posebno u Evropskoj uniji, gde je tradicija zadrugarstva najduža. U samom uvodu istakao je da zadrugarstvo predstavlja oslonac razvoja poljoprivrede i ruralne ekonomije, pozivajući se na pozitivna iskustva EU iz ove oblasti. Ovu konstataciju je potkrepio navodima o prednostima poslovanja poljoprivrednika putem zadruga, gde je potencirao ekonomske interese zadrugara, pre svega, sigurnost plasmana i ekonomiju obima. Kratak osvrt dao je i na motivaciju poljoprivrednika za ulazak u zadrugu i druge faktore od značaja. Izlaganje je dalje teklo i učesnicima je predstavljen istorijat poljoprivrednog zadrugarstva u Evropi tj. nastanak prvih zemljoradničkih zadruga, kao i Međunarodnog zadružnog saveza. Cilj prvih zadruga je bio da poboljšaju kvalitet proizvodnje, stabilizuju ponudu poljoprivrednih proizvoda i da osiguraju bolji način života farmerskih porodica. Prezentator je postavio osnovno pitanje: zašto su neophodne zadruga i odmah odgovorio da su radni ljudi upućeni na zajedništvo i to važi za najveći deo njihovih poslovnih aktivnosti.

Stanje i mogućnosti poljoprivrednog zadrugarstva na nivou EU su koncizno izloženi, ne bi li se učesnici više zainteresovali za odnosnu tematiku i iskazali svoje stavove. Posebno je akcenat stavljen na privredne sektore u kojima zadrugarstvo doprinosi razvoju. Ilustrovan je primer gde se zadrugarstvo najviše javlja u primarnom sektoru (poljoprivreda). Pomenuto je da zakonska legislativa o zadrugarstvu promoviše i podstiče njegov dalji razvoj, a što je u funkciji privrednog i društvenog razvoja u celini. Snažno opredeljenje EU za dalji razvoj zadružnog načina poslovanja u poljoprivredi proističe iz činjenice da se u većini zemalja poljoprivredna delatnost dominantno odvija putem zadruga.

Iz izlaganja se dalo zaključiti da mogućnosti zadrugarstva u EU velike i da je zadružni način poslovanja važan faktor ekonomskog razvoja, posebno razvoja poljoprivrede i ruralne ekonomije.

Student Jovana Babin se nakon izlaganja kolege Smiljanića, uključila i istakla da ideja o jačanju poljoprivrednog zadrugarstva predstavlja realnu šansu za oporavak poljoprivrede i ruralnih područja, koja su se, ne svojom voljom, našla u svojevrsnoj krizi, bez jasne vizije kako dalje. Osvrnula se na prve promotere zadrugarstva na našim prostorima (Jaša Tomić, Svetozar Miletić, Štefan Homola, Svetozar Marković i Mihailo Avramović), koji su u XIX veku pomogli u osnivanju tadašnjih zadružnih organizacija. Takođe, navodi da je cilj prvih poljoprivrednih udruženja bio da se olakša život seljaku, koji je u vreme raspada feudalnog sistema bio izložen mnogim nevoljama (glad izazvana ratovima, revolucijama, sušama, poplavama, kao i negativne posledice novog kapitalističkog sistema).

Pre nego što se pokrenula debata na temu poljoprivrednog zadrugarstva, zaključeno je da EU prakse zadruživanja mogu pomoći u razvoju individualnog sektora poljoprivrede u Republici Srbiji i da praktično nema razvoja poljoprivrede bez zadrugarstva.

Argumenti ZA

Tim 1 je predstavio svoje argumente u korist tvrdnje da poljoprivredno zadrugarstvo može pomoći u razvoju individualnog sektora poljoprivrede u Republici Srbiji.

Student Jovana Čepski je ukratko predstavila važnije ekonomske i socijalne motive za ulazak poljoprivrednika u zadrugu. Među ekonomskim motivima ističe da je zadržavanje konkurentске pozicije i tržišnog udela, povoljniju nabavku inputa i plasman proizvoda, te efektivniju promociju moguće ostvariti kroz udruživanje. Ona, takođe, napominje da je za održavanje adekvatnog ruralnog ambijenta veoma važno da se ljudi upućuju jedni na druge, da zadrže tradicionalne vrednosti, čuvaju lokalnu kulturu i tradiciju, a sve to kao uslov za ostanak mladih ljudi na selu i njihovo uključivanje u lokalnu ruralnu ekonomiju. Od socijalnih motiva među važnijim ističu bolje mogućnosti za upoznavanje sa gazdinstvima u drugim zemljama i širenje poslovnih kontakata. Ekološki aspekt je, takođe, pomenut ali o njemu nije bilo više reči, osim da je ekološka proizvodnja trend u razvijenim zemljama, kog bi trebalo slediti i u čemu bi zadruge mogle imati važnu ulogu.

Nadalje, moglo se čuti da je poljoprivredno zadrugarstvo potrebno radi zaustavljanja daljeg pada poljoprivredne proizvodnje, imajući u vidu da smo prethodnih godina često imali negativnu stopu rasta u poljoprivredi. Siva ekonomija je prisutna kod trgovine poljoprivrednim proizvodima što poljoprivrednicima stvara određene probleme na nabavnim i prodajnim tržištima. Takođe, ističu da država na taj način propušta da ubere prihod od PDV-a. Zadrugarstvo može obezbediti da trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima donese veće koristi i proizvođačima i državi, a tržište da učini stabilnim.

Argument da je razvoj sela danas jedino moguć ako postoje subjekti u selu, posebno je akcentiran. Pritom, učesnici zastupaju tezu da zadrugarstvo i razvoj poljoprivrede mogu zaustaviti ili smanjiti depopulaciju ruralnih područja. Ovo iz razloga što su zadruge i u ranijem periodu pokazale kao institucije koje okupljaju i zapošljavaju posebno mlade stručne kadrove.

Zapošljavanjem visokostručnih kadrova u zadrugama doprinelo bi se rešavanju problema nezaposlenosti u ruralnim područjima, koji egzistira još od početka tranzicionih reformi.

Moglo se čuti i da su zemljoradničke zadruge kroz istoriju bile usko povezane sa promenama u društvu i u ekonomskom sistemu, te da samim tim imaju potencijal za podršku daljim reformskim zahvatima.

Nadalje, obrazložena je argumentacija da veliki broj sitnih gazdinstava nema mogućnost za samostalan nastup na tržištu, gde bi udruživanje moglo doneti koristi, jer se na taj način mogu ispoštovati zahtevi velikih kupaca i obezbediti veće količine proizvoda. Uglavnom mali poljoprivrednici nisu ni osposobljeni niti su interesantni velikim kupcima, pa se zadruga javlja kao zastupnik interesa, pre svega, malih poljoprivrednika.

Nadalje, istaknuto je da su poljoprivredni proizvođači motivisani da posluju preko zadruge, jer imaju zagarantovan plasman proizvoda i ostvaruju uštede u vremenu, budući da ne moraju samostalno tražiti kupce, a često ni ne poznaju tržišne tokove i zakonitosti.

Jedan od argumenta, moglo se čuti, organizacija je edukacija o agrotehnologijama, upravljanju kvalitetom i drugim važnim aspektima savremenog farmerskog poslovanja. Samostalan dolazak do novih znanja može biti otežan poljoprivrednicima, pa se edukacije preko zadruge smatraju kao efektivne i u funkciji unapređenja poslovanja i ostvarivanja boljih ekonomskih pokazatelja.

Kao što je napomenuto u predstavljanju teme zadružni način poslovanja pomaže da se ostvare povoljnija nabavka inputa, ali što je još važnije moguće je ostvariti više cene za poljoprivredne sirovine i usluge.

Poljoprivrednici putem zadruge lakše dolaze do novih tehnologija, informacija, ali isto tako imaju mogućnost da pribave opremu i sredstva, koja teško mogu sami nabaviti, ponajpre zbog visoke vrednosti investicije i nemogućnosti racionalne eksploatacije ako smo individualni korisnik. Tako npr. moglo se čuti da zadruge imaju savremene ULO hladnjače, koje omogućavaju čuvanje voća skoro tokom cele godine. Takvo nešto uglavnom nije dostupno najvećem broju gazdinstava koja samostalno posluju.

Tim 2

Članovi tima: Olivera Kečić, Janko Potrebić, Jana Kovačević, Aleksa Tintor, Sonja Lucić, studenti smera Inženjerski menadžment u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Olivera Kečić je, takođe, izlagala na temu „Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije”, gde je učesnicima približila osnovne

pravne aspekte u vezi sa zadrugarstvom, počev od osnivanja zadruge, prava i obaveza zadrugara, organa upravljanja zadrugom, pa sve do prestanka njenog rada. Kratak osvrt je dat na delatnosti u kojim zadruga posluje i stanje zadrugarstva u Republici Srbiji, za koje konstatuje da nije na zavidnom nivou, iako ono u Republici Srbiji ima dugu tradiciju. Ističe da su zadruge odigrale značajnu ulogu u razvoju domaćeg agrarnog sektora, ali i to da su se one odavno udaljile od suštine zadružne ideje. To je za posledicu imalo postupno sticanje nepoverenja većine poljoprivrednika u zadružni način poslovanja, još u prošlom sistemu (druga polovina XX veka). Ipak sa transformacijom privrednog sistema početkom novog veka kod nas dolazi do potrebe za organizovanjem i udruživanjem poljoprivrednika. Ovo iz razloga, kako navodi, što su se domaći poljoprivrednici suočili sa oštrom konkurencijom, koja je pretila da dodatno pogorša njihov do tada nezavidan ekonomski položaj (izrazito niska konkurentnost i otežan pristup tržištu).

Student Janko Potrebić se nadovezao na izlaganje i preneo neka svoja viđenja i iskustva, kada je u pitanju osnivanje zadruge i prava i obaveze zadrugara. Opisao je postupak osnivanja zadruge te minimalne uslove, koje treba ispuniti da bi zadruga profunkcionisala. Zakon o zadrugama, te ugovor o osnivanju su pomenuti, kao osnovni izvori prava povezani s zadrugarstvom. Način poslovanja, a posebno donošenja odluka je prezentovan i posebno je istaknuto da jedan zadrugar vredi jedan glas, bez obzira na njegovu veličinu u ekonomskom smislu. Definicija zadrugara je navedena i jasno određuje ko je zadrugar i koja su njegova prava i obaveze, odnosno beneficije od članstva. Budući da je u poslovnoj praksi ne tako retka pojava prestanak rada zadruge, o tome je takođe bilo reči, odnosno navedene su neke situacije kada zadruga po zakonu prestaje s radom, kao i praktične implikacije prestanka rada zadruge. Šta sve zadruga radi u ime svojih članova precizno je navedeno, kao i delatnosti u kojima se zadruge mogu osnivati, posebno kada je u pitanju primarna poljoprivredna proizvodnja. Kolega je učesnicima debate elaborirao i o stanju zadrugarstva, čime se nadovezao na izlaganje kolegice pre njega. Poseban akcenat stavljen je na državni projekat „500 zadruga u 500 sela”, za koji je ustvrdio da je dobro zamišljen i da nije sasvim transparentan, te svoju konstataciju potkrepio brojnim primerima korupcije, pogodovanja i zloupotreba u političke i druge svrhe. Iako je realno novim zakonskim rešenjima olakšan proces osnivanja zadruge, to je još uvek posao koji iziskuje veliki angažman i značajna finansijska sredstva. Zakon bi morao pretrpeti i dodatne izmene, kako bi bio moderan u evropskom duhu i bio podsticajni faktor dinamiziranja zadružnog načina poslovanja u Republici Srbiji. Izlagač na ovu temu imao je i da kaže da je agrarna politika Republike Srbije prilično nekonzistentna i nije dovoljno u funkciji podsticanja udruživanja poljoprivrednika. Potenciran je značaj učešća predstavnika zadružnog saveza u kreiranju seta mera i instrumenata agrarne politike posebno u domenu udruživanja. Takođe, povećanje agrarnog budžeta je jedna od ključnih mera radi unapređenja sektora agrobiznisa i poljoprivrednog zadrugarstva u Republici Srbiji.

Student Jana Kovačević se nadovezala na izlaganje prethodnih kolega i istakla problem udruživanja u Republici Srbiji, potencirajući da poljoprivrednici nemaju hrabrosti da se udružuju u zadruge i da vlada veliko nepoverenje. Za nezavidno stanje zadrugarstva kriva je i zakonska legislativa, koja nije jasno razgraničila odgovornosti između zadrugara, niti je odgovarajuće

definisana nepokretna imovina. Dispariteti cena inputa i outputa (tzv. makaze cena) su konstantno na štetu poljoprivrede, čemu se sve do 2021. godine nije posvećivala veća pažnja. Da bi Republika Srbija poboljšala sektor poljoprivrede, s obzirom na zavidne potencijale kojima raspolaže, mora da reformiše strategije, zakone i zadrugarstvo podstakne da se razvija baš kao što je to Evropskoj uniji uz manje modifikacije i prilagođavanja. Identifikovan je potencijal zadružnog načina poslovanja u poljoprivredi, ali se moraju ispuniti zahtevi i ohrabriti poljoprivrednici da se udružuju. Nova strategija razvoja poljoprivrede trebala bi između ostaloga, da akcenat stavi na zadrugarstvo, jer je neosporno potvrđeno da nema jake poljoprivrede bez zadruživanja, barem je tako u razvijenim zemljama EU. Studentkinja je navela jedan pozitivan primer udruživanja PKB (Poljoprivredni kombinat Beograd), koji je bio glavni pokretač osnaživanja privrede i najbolji primer kako udruživanje i kooperacija više poljoprivrednika može da ponudi različite mogućnosti i doprinese razvoju poljoprivredne proizvodnje.

Na kraju je student Olivera Kečić zaključila da zadrugarstvo u Republici Srbiji nije razvijeno, i da će i tako i ostati sve dok poljoprivrednici ne prepoznaju sopstveni interes za udruživanje, odnosno dok ga i ne ostvare. Jedino je ekonomsko povezivanje poljoprivrednika model na kog treba nasloniti novi model zadrugarstva, pri čemu su važni i drugi aspekti poput društvenih i ekoloških itd. Ako se svest poljoprivrednika ne promeni, sve napred navedeno imaće mali efekat.

Argumenti PROTIV

Tim 2 je predstavio svoje argumente u korist tvrdnje da poljoprivredno zadrugarstvo u postojećem stanju ne može mnogo pomoći u razvoju individualnog sektora poljoprivrede u Republici Srbiji.

Ovu tvrdnju potkrepljuju navodima da su naše zadruge ispolitizovane i prevashodno služe da bi povlašćeni poljoprivrednici namirivali svoje lične interese. Moglo se čuti da zaposleni u zadruzi nemaju jednaka prava u praksi, kao i da neki članovi koriste zadrugu da reše svoje poslovne probleme na uštrb onih članova, koji daju svoj nesebičan doprinos, a pri tome zauzvrat često ne mogu dobiti ni odgovarajuću cenu za isporučene sirovine i proizvode. Tim 2 ne veruje da je realno u kratkom roku podići zadružni oblik organizovanja poljoprivrednika na viši nivo zbog nepostojanja poverenja u ovu instituciju, a koje je izgubljeno davnih dana tj. u prošlom sistemu kad je zadruga bila u funkciji tadašnjeg političkog establišmenta. Poverenje koje se poljulja je teško vratiti, prema njima. Kako nekog poljoprivrednika ubediti da je udruživanje dobro za njega, ako je stekao utisak da od zadrugarstva imaju svi više koristi nego on, npr. država i zadrugari, koji imaju političke veze i kontakte.

U prilog argumentacije protiv zadruga ističu saradnju među ljudima kao veliki problem, te navode primer loše komunikacije i neposlovnog ponašanja pojedinih poljoprivrednika i zadruga, kad su poljoprivrednici bili više puta prevareni. Navode primer kod apliciranja za kreditna sredstva, gde teško možete očekivati da će vam bilo koji zadrugar biti žirant, jer generalno nestala je vera u ljude, a, takođe, sve je manje solidarnosti između ljudi. Sve se svodi na lični finansijski interes i ništa drugo, te je teško na tome uspostaviti bilo kakvo udruženje.

Naredni argument protiv udruživanja crpi svoju snagu još iz prošlog socijalističkog društvenog uređenja, gde je važila krilatica „Što je svačije - to je ničije”. Zapravo je teško voditi preduzeće, gde je više različitih stavova i pogleda u kom pravcu treba da se kreće biznis. Teško je usaglasiti neki stav između dvoje ljudi, a kamoli ako ih je 20, 30 ili neretko i više. Skoro da je nemoguće usaglasiti strateški plan zadružnog preduzeća, pa samim tim rezultati izostaju.

Nabavka opreme i osnovnih sredstava, koja će zadruga koristiti može biti problem, jer se ne mogu usaglasiti zadrugari o vrsti opreme i cenovnoj kategoriji, a često ima i onih koji investiranje ne smatraju opravdanim. Čak i ako se dogovore o nabavci npr. najsavremenije hladnjače za čuvanje voća, problem može biti ko će i u kom obimu skladištiti tj. problem podele skladišnog prostora izbija u prvi plan.

Argument da je kod nas zadruga ispolitizovana i da su direktori zadruga u sprezi s političkim strukturama donekle i stoji. Naveli su konkretan primer državnog projekta „500 zadruga u 500 sela” (25 miliona €), gde su se sredstva odobravalala, u nemalom broju slučajeva, na osnovu političke podobnosti, što zdrava ekonomska logika nikako ne može da prihvati. Postavlja se pitanje iskrenosti političkih predstavnika tj. da li im je zaista stalo da se zadrugarstvo dalje razvija ili ga koriste da održe ili poprave politički rejting. Čak i te zadruge, koje su revitalizovane po projektu, pa i one novoosnovane ne pokazuju značajne poslovne efekte.

Sledeća tvrdnja, kao argument protiv zadrugarstva, odnosila se na ugovaranje proizvodnje, koje može zadrugu da uvuče u problem. Ovo potkrepljuju primerom da je u praksi bilo mnogo slučajeva da se ugovori o proizvodnji ne poštuju u smislu količina i kvaliteta sirovina, te se time gubi poverenje od strane kupaca, narušava poslovanje i sve to dodatno destimuliše zadrugare. Nestabilnost tržišta poljoprivredno – prehrambenih proizvoda utiče na ponudu i tražnju, odnosno na cene. Ako zadrugari mogu da prodaju proizvedene sirovine po većoj ceni oni će naći način da to i urade, samim tim da ne ispoštuju ugovor, koji je zadruga potpisala. Debateri kao da opravdavaju namere poljoprivrednika da sirovine unovče po višim cenama iako zadruga ima potpisan ugovor o isporuci sirovina. To objašnjavaju time da se danas niko nije spreman žrtvovati, ako se ne snose nikakve posledice, te ni zadrugari.

Zaostavština prethodnog sistema (centralno planski sistem) dovela je do politizacije svakog aspekta društva, pa i poljoprivrednog zadrugarstva. Zadruge su po direktivi bile udaljene od tržišnih principa i zadružnih vrednosti u svojevrsnom obračunu sa individualnim farmetrima, koji su po pravilu bili protiv novouspostavljenog sistema vlasti. Sve je to zapravo dovelo do devastacije zadružnog oblika poslovanja i funkcionisanja zadružnog sistema u celosti. Ni danas nije značajno poboljšan ovaj aspekt, navode debateri.

Domaći poljoprivrednici nemaju razvijenu poslovnu svest o ozbiljnom biznisu i zbog toga ih zadružni način poslovanja ne interesuje toliko. To će biti promeniti složen zadatak, imajući posebno u vidu da je izostanak edukacije u svakom pogledu zacementirao svaku naprednu ideju, inicijativu po pitanju razvoja poljoprivrede i oblika udruživanja.

Nadalje, jedan od argumenata protiv podsticanja razvoja zadrugarstva i ulaska u takav oblik poslovanja je taj što je zadruga preokupirana proizvodnjom i ne razmišlja toliko mogućnosti tržišne realizacije. Navode primer iz prakse jedne zadruge iz Sremskog okruga u AP Vojvodini. Naime, zbog izostanka dogovora zadrugara da jabuku prodaju po prihvatljivoj ceni neposredno nakon branja, došlo se u situaciju da nakon nekoliko meseci tražnja padne na minimum i ponuđena cena bude niža od prethodne. Dakle, ne samo da je kasnije ostvarena značajno niža cena već su u međuvremenu generisani troškovi skladištenja u ULO hladnjači. Na tom primeru pokazuju da je zadruživanje zapravo bilo prepreka da se ostvari veći iznos dobiti.

Debatnici koji su nastrojeni protiv zadrugarstva naveli su i to da je ovaj oblik poslovanja obesmišljen time što je baza ukupnog znanja dostupna na internetu, u naučnim časopisima, stručnim sajtovima i dr. i da posredovanje zadruge u organizacijama edukacija nema prevelik značaj. A tu je za svaki slučaj i poljoprivredna savetodavna stručna služba.

Aspekt nabavke inputa i prodaje sirovina i gotovih proizvoda je prenaplašen danas kad skoro svaki poljoprivrednik ima pametni telefon i pristup internetu. Poljoprivrednici mogu i sami da pronađu kupce i dobavljače, te im posrednička uloga zadruge nije neophodna. Iako deluje da je ovaj argument na mestu, nisu mogli sasvim da stanu iza njega.

Od značajnijih argumenata protiv zadrugarstva moglo se čuti i to da su zadruge u problemu, jer nema dovoljno edukovane i motivisane radne snage u ruralnim područjima, posebno je teško angažovati sezonsku radnu snagu, što je manje izraženo kod individualnih gazdinstava.

Tema 3: Usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU podstaknuće razvoj poljoprivrede Republike Srbije

Tim 1:

Članovi tima: Krpan Marija, Fluture Adrian, Tojić Aleksandar – studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Tojić Aleksandar naveo je da poljoprivredne površine i šume zauzimaju veći deo površine naše teritorije i imaju ključnu ulogu u utvrđivanju zdravlja ruralnih ekonomskih sredina, kao i ruralne životne sredine. Poljoprivreda može značajno da doprinese održivom ekonomskom razvoju dok poljoprivrednici vrše mnoge različite funkcije, počev od proizvodnje hrane i neprehrambenih poljoprivrednih proizvoda, preko upravljanja ruralnim područjima, do očuvanja prirode i seoskog turizma. Student Tojić Aleksandar istakao je da je Evropa istovremeno jedan od najvećih izvoznika, a u isto je vreme najveći svetski uvoznik hrane, pretežno iz zemalja u razvoju. Evropska poljoprivredna proizvodnja upotrebljava sigurne i čiste metode proizvodnje koji ne zagađuju životnu sredinu, te na taj način proizvode visokokvalitetne proizvode, koji su u skladu sa zahtevima potrošača. Uloga poljoprivrednog sektora u EU je, osim proizvodnje hrane i da garantuje opstanak seoskih sredina kao mesta za život i rad i samim tim poljoprivreda ima višestruku funkciju.

Student Krpan Marija navela je da su sektori poljoprivrede i proizvodnje hrane od velikog značaja za privredu Evropske unije. EU je druga u svetu po izvozu poljoprivrednih proizvoda (posle SAD), a prva u svetu po obimu proizvodnje prehrambenih proizvoda i među najvećima po broju potrošača. Po broju zaposlenih u EU, ovi sektori zauzimaju treće mesto. Zajednička poljoprivredna politika je doživela nekoliko reformi. U početku je glavni cilj bio da se osigura dovoljnost hrane za stanovništvo EU, tako da je poljoprivredna politika i proizvodnja hrane bila usmerena ka povećanju produktivnosti i na ruralni razvoj. Zajednička poljoprivredna politika EU se utvrđuje na nivou Unije od strane vlada zemalja članica, a sprovodi od strane svake pojedinačne zemlje članice. U Evropskoj uniji, sektori poljoprivrede i prehrambene industrije su od samog početka postojanja zajednice bili od vitalnog interesa, između ostalog i zbog sećanja na period nestašice hrane za vreme i odmah posle II svetskog rata. Rana ZPP je imala jasan cilj da dâ značenje boljoj produktivnosti poljoprivrednika, shodno tome da potrošači imaju stabilnu ponudu hrane po pristupačnim cenama i da osigura da će Evropska unija duže vreme imati održiv poljoprivredni sektor.

Student Krpan Marija istakla je da su Rimskim sporazumom iz 1957. godine definisani glavni ciljevi zajedničke poljoprivredne politike, sledeće godine su postavljeni njeni principi, a 1962. god je stupila na snagu. Ona predstavlja skup pravila i mehanizama kojima se reguliše proizvodnja, trgovina i prerada poljoprivrednih proizvoda u EU. Zakonska osnova jeste Rimski sporazum (tj. Sporazum o osnivanju EEC), deo II, članovi 32-38. U članu 33 navedeni su ciljevi zajedničke poljoprivredne politike. Današnji ZPP ima tri jasna ekološka cilja, od kojih je svaki utemeljen u Evropskom zelenom dogovoru i Strategiji od „od farme do trpeze”: borba protiv klimatskih promena; zaštita prirodnih resursa i unapređenje biodiverziteta. Svaki od ovih ciljeva je podržan od strane ZPP-ove putem promocije organske poljoprivrede i odgovornog upravljanja inputima, kao što su pesticidi i đubriva.

Student Fluture Adrian naveo je mere zaštite životne sredine u ZPP, koje podstiču zelenu poljoprivredu i sprovode ekološka pravila čine centralni deo ZPP, kao što su standardi unakrsne usklađenosti povezuju finansijsku podršku sa pravilima EU o životnoj sredini, kao i zdravlju ljudi, biljaka i životinja; zelena direktna plaćanja uvode obavezne radnje (održavanje trajnih travnjaka, raznovrsnosti useva i ekoloških fokusnih područja), a svaka je usmerena ka zaštiti životne sredine i borbi protiv klimatskih promena; politika ruralnog razvoja podržava investicije i poljoprivredne aktivnosti, koje doprinose klimatskim akcijama i održivom upravljanju prirodnim resursima. Novi ZPP ide ka postizanju zelenog i održivog sistema poljoprivrede u EU uključuje: uslove za zaštitu životne sredine i standarde koje treba da ispune poljoprivrednici i prošireni skup dobrovoljnih ekoloških radnji dostupnih poljoprivrednicima, kroz ekošeme i politiku ruralnog razvoja. Klimatski i ekološki ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) uključuju Evropski zeleni dogovor, Strategiju od „od farme do trpeze”, Strategiju o biodiverzitetu za 2030. godinu. Novi akcioni plan cirkularne ekonomije (CEAP) i Ambiciju o nultom zagađenju.

Argumenti ZA

Studenti Tima 1 su predstavili svoje argumente u korist tvrdnje da će usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU podstaknuti razvoj poljoprivrede Republike Srbije.

Student Tojić Aleksandar istakao je da će usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU poboljšati produktivnost poljoprivredne proizvodnje, kao i da se otvara niz prilika za povećanje konkurentnosti ekonomije i privlačenje čistih i tehnološki naprednih investicija. Usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU može doprineti poboljšanju kvaliteta vazduha, zaštite reka, kao i poboljšanje ukupnog kvaliteta života građana. Prisutna je mogućnost dublje integraciju u međunarodne lance vrednosti i potencijalni pristup značajnim resursima EU za finansiranje zelene tranzicije, što bi obezbedilo bolji životni standard poljoprivrednog stanovništva i povećanje zarada zaposlenih u poljoprivrednom sektoru. Za potrošače bilo bi obezbeđeno kontinuirano snabdevanje ekološkim proizvodima po prihvatljivim i razumnim cenama.

Student Krpan Marija istakla je da je time omogućena i zaštita ruralnih zajednica, jer je selo jedno od naših najvećih bogatstava, a poljoprivrednicima je potrebna pomoć da zaštite ruralnu sredinu i način života. Današnja reformisana ZPP nudi obuke za poljoprivrednike i pomoć mladim poljoprivrednicima, koji počinju sa radom, a usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU omogućuje zaštitu životne sredine za buduće generacije i podršku ekologiji, kao i pojačanu zdravstvenu kontrolu biljaka i stoke što dovodi do unapređenja zaštite zdravlja potrošača.

Tim 2

Članovi tima: Nikola Uvaček, Dragan Pavlović, Srđan Matijević studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Srđan Matijević naveo je da je u prvoj fazi, zajednička poljoprivredna politika (ZPP) imala za cilj da poveća produktivnost i obezbedi povoljan životni standard poljoprivrednika. 1964. godine je osnovan Evropski fond za upravljanje i garancije u poljoprivredi, kao institucionalna podrška ZPP-u. Danas se ovaj princip ostvaruje preko Evropskog fonda za garancije u poljoprivredi (European Agricultural Guarantee Fund-EAGF) i Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (European Agricultural Fund for Rural Development-EAFRD). ZPP je u prvoj fazi imala tržišnu orijentaciju uz sistem varijabilnih prelevmana i kvota na uvoz. U prvim godinama postojanja Unije, za realizaciju Zajedničke poljoprivredne politike je odvajan veliki deo budžeta EU. Danas se za realizaciju ovog dela budžeta izdvaja oko € 55 milijardi godišnje, što čini oko 40% ukupnog budžeta EU, odnosno približno 0,5% BDP Unije. Sredstva za ovu namenu čine značajan deo budžeta EU. Student Srđan Matijević istakao je da je 1984. godine čak 71% budžeta EU bilo namenjeno agraru, potom 1992. godine to je iznosilo 48% budžeta dok je smanjenje usledilo 2013. godine sa 32% učešća agrarnog u ukupnom budžetu Unije.

Student Srđan Matijević naveo je hronologiju nastavka i reformi ZPP. On ističe da je 1957. godine Ugovorom iz Rima stvorena Evropska ekonomska zajednica (prethodnica današnje EU), koja je obuhvatala šest zapadno evropskih zemalja. U toku 1962. godine nastaje Zajednička poljoprivredna politika (ZPP), koja je predviđena kao zajednička politika kojoj su ciljevi građanima EU-a osigurati hranu po prihvatljivim cenama, a poljoprivrednicima primeren životni standard. Godine 1984. godine ZPP doživljava uspeh. Poljoprivredna gazdinstva postaju toliko produktivna da proizvode više hrane, nego što je potrebno. Višak hrane čuva se i dovodi do tzv. „planina hrane”. Uvodi se nekoliko mera, kako bi se obim proizvodnje približio potrebama tržišta. 1992. godine ZPP se preusmerava s podrške tržištu na podršku proizvođaču. Smanjuju se podrške cenama i zamenjuju se direktnim isplata potpora poljoprivrednicima, kojima se

usmerava ekološki prihvatljivije delovanje. Reforma se odvija istovremeno s Konferencijom UN-a o zaštiti životne sredine i razvoju („Earth Summit”) u Riju 1992. godine, kojom se pokreće načelo održivog razvoja. 2003. godine novom reformom ZPP-a subvencije se odvajaju od proizvodnje. Poljoprivrednicima se sada isplaćuju sredstva pod uslovom da se brinu o poljoprivrednom zemljištu i da poštuju norme o zaštiti životne sredine, dobrobiti životinja i sigurnosti hrane. Godine 2013. sprovodi se reforma ZPP-a, kako bi se ojačala konkurentnost poljoprivrednog sektora, održiva poljoprivreda i inovacije, te podržalo stvaranje radnih mesta i rast u ruralnim područjima. Godine 2020. godine Evropski zeleni dogovor ima za cilj da podstakne efikasno korišćenje resursa prelaskom na čistu, kružnu ekonomiju i zaustavi klimatske promene, vrati gubitak biodiverziteta i smanji zagađenje.

Student Dragan Pavlović naveo je koristi od ZPP, kao što su visok rast poljoprivredne proizvodnje, rast životnog standarda poljoprivrednika, razvoj nerazvijenih oblasti i samodovoljnost u snabdevanju i istakao je karakteristike ruralnih oblasti u Srbiji i naveo da ruralne oblasti u Srbiji čine 89.98 % teritorije zemlje, 58.37% stanovništva, a svaki peti stanovnik sela u Srbiji je stariji od 65 godina. Prosečna starost je najnepovoljnija u Južnoj i istočnoj Srbiji – 45,7 godina, a stopa nezaposlenosti – 20.1%. Dve trećine vrednosti poljoprivredne proizvodnje dolazi iz biljne proizvodnje. Kukuruz je najvažniji proizvod i čini 25% ukupne vrednosti poljoprivredne proizvodnje. Preostalu trećinu poljoprivredne proizvodnje čini stočarstvo, gde je najčešće gajenje goveda sa učešćem od 13 do 17%. Ove vrednosti su ostale relativno nepromenjene tokom poslednje decenije. Ukupno 631.552 poljoprivredna gazdinstva, 48.1% čine oni sa manje od 2 ha i oni koriste 8% ukupnog zemljišta. Od ukupnog broja gazdinstava, samo 1% je sa više od 50 ha.

Student Nikola Uvaček istakao je da prosečna parcela korišćene poljoprivredne površine po gazdinstvu u Srbiji iznosi 5,4 hektara, što je oko jedne trećine EU proseka –28 (14.5 hektara) i da je prisutan nizak nivo obuke radne snage – manje od 5% njih završilo više od osnovne škole, a da je prosečna veličina gazdinstva 5,4 ha.

Argumenti PROTIV

Tim 2 je predstavio svoje argumente protiv tvrdnje da će usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU podstaknuti razvoj poljoprivrede Republike Srbije.

Student Srđan Matijević naveo je da su skromna sredstva za finansiranje ruralnog razvoja i da je trenutno jak akcenat na direktnu podršku po površini i po grlu, a preko 90% poljoprivrednog budžeta se izdvaja za direktna plaćanja i koriste ga uglavnom veći proizvođači.

Student Dragan Pavlović istakao je da je prevalencija malih gazdinstava ključna prepreka dinamičnijem rastu poljoprivrede i da južni delovi Srbije imaju slabo iskorišćene poljoprivredne resurse. Postoje regionalne razlike u veličinama gazdinstava i vrsti poljoprivrednih aktivnosti. Investicionu podršku za gazdinstva i unapređenje objekata za preradu hrane uglavnom koriste veći proizvođači. Na selu još uvek su nedovoljne promene u strukturi gazdinstava (prevladava stanovništvo preko 65 godina) i prisutan je nizak obrazovni nivo poljoprivrednih proizvođača.

Student Nikola Uvaček naveo je dosta nizak nivo podsticaja za ekološku proizvodnju i izvoz a prisutna je i tehnološka zaostalost primarne proizvodnje i prehrambene industrije. „Smeđe industrije” su još uvek značajan izvor zaposlenosti u regionu dok su troškovi zelene tranzicije izuzetno visoki.

Tema 4: IPARD program EU u funkciji poboljšanja vitalnosti i konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava

Tim 1.

Članovi tima: Tijana Živković, Sanja Antić, Aleksandar Latinović, Jelena Pavlica, Nikola Stojanović, studenti smjera Inženjerski menadžment u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Tijana Živković je započela izlaganje na temu „IPARD program EU u funkciji poboljšanja vitalnosti i konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava”, gde je u uvodnom delu posebno istakla da se nosiocima poljoprivredne proizvodnje u Republici Srbiji pruža šansa da unaprede svoj ekonomski položaj, kao i da se revitalizuje ruralna ekonomija. Početak pregovora s EU o pridruživanju od 21.01.2014. godine je zapravo stvorio preduslove za približavanje Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU i apliciranju za pretpristupna sredstva za podršku ruralnom razvoju (IPARD). Ukazano je na problem institucionalnih i ljudskih kapaciteta u samom startu, zbog čega se prilično kasnilo s predlaganjem projekata za sufinansiranje. Pošto su minimalni zahtevi bili ispunjeni po pitanju formiranja IPARD strukture i akreditacije Agencije za plaćanja u poljoprivredi moglo se početi s raspisivanjem prvih konkursa, a što je započeto krajem 2017. godine.

Student Sanja Antić je nastavila s izlaganjem na temu i ukratko se osvrnula na stanje agrara u Republici Srbiji ističući da su ruralna područja Srbije prepoznata kao potencijali za razvoj ruralne ekonomije, s obzirom na raspoloživost prirodnih i humanih resursa, kao i druge faktore od značaja. Moglo se čuti da nekonzistentnost mera agrarne i ruralne politike ograničava dinamičniji razvoj poljoprivrede, kao i da su nužni reformski zahvati na tom polju, sledeći primere dobrih praksi zemalja, koje su integrirane u Evropsku uniju. Nezavidan položaj poljoprivrednih subjekata i loše stanje u sektoru agrara rezultat je i neadekvatne proizvodne strukture, te gubitka ekonomskog interesa proizvođača, posebno kada je u pitanju stočarska proizvodnja. Navedeno je još nekoliko ključnih razloga zaostajanja sektora poljoprivrede, kao što su: značajne površine koje se ne obrađuju, sitan posed s velikim brojem parcela, slaba agrotehnologija koja rezultuje niskim prinosima, hroničan problem finansiranja reprodukcije i investicija, izostanak poslovnog povezivanja i udruživanja, neadekvatna podrška stručnih savetodavnih službi, depopulacija ruralnih područja, stara mehanizacija na poljoprivrednim gazdinstvima, dispariteti cena inputa i outputa, niski podsticaji iz agrarnog budžeta itd.

O istorijatu IPARD programa EU izlagao je student Aleksandar Latinović, osvrćući se na program IPA, a posebno na petu komponentu tj. IPARD, koji je koncipiran da bude podrška razvoju ruralnih područja. Pomenut je i pretprogram SAPARD, kao preteča IPARD programu. Kolega se posebno usredsredio na izazove s kojima smo se suočavali ili se još uvek suočavamo po pitanju efikasnog povlačenja sredstava iz pretpristupnih fondova, pri čemu je posebno naznačio da je problem osigurati domaći budžet za sufinansiranje, obezbediti dobar programski dokument, korisnicima prilagoditi informacije i programski deo, razbiti predrasude da je novac nedostupan malim proizvođačima, ne gajiti iluzije da će pretpristupni fondovi rešiti sve probleme, te odabrati ključne prioritete.

Student Jelena Pavlica je izlagala o IPARD II programu, koji se odnosio na period 2014–2022. godine, pri čemu je naglasila da je isti uvažavao specifičnosti ruralnih područja svake zemlje kandidata. Ključni kriterijum za usmeravanje sredstava bio je analiza stanja. EU sufinansira projekte sa 50 do 75% visine investicije, što znači da je participacija investitora bila obavezna. Reči je bilo i o IPARD strukturi, odnosno nacionalnim institucijama, kao što su upravljačko telo, nadzorno telo, nacionalni fond, IPARD agencija (Uprava za agrarna plaćanja). Akcenat u izlaganju stavljen je na budžet tj. finansijski iznos koji je odobrila EU za petu komponentu IPA programa za Republiku Srbiju za odnosni programski period, kao i programe koji su bili favorizovani (proizvodnja mleka, mesa, voća i povrća, žitarica, uljarica i šećerne repe). Konstatovano je da je svega $\frac{1}{4}$ sredstava utrošena i da je to jako malo.

Student Nikola Stojanović je koncizno predstavio Finansijski plan IPARD II za Republiku Srbiju, gde je istaknuto koliki je doprinos EU, a posebno nacionalni doprinos. Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava i Investicije u fizičku imovinu - prerada i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva su navedene kao prioriteti u okviru IPARDA II, za koje su bili raspisivani javni pozivi. Ostale mere koje su bile predviđene za sufinansiranje ili se nisu realizovale ili su od malog značaja.

U zaključku Tim 1 navodi da analizirajući iskustva okolnih zemalja, može se predvideti da će IPARD u perspektivi unaprediti ekonomski položaj poljoprivrednih gazdinstava i podstaknuti razvoj agrara i ruralnih područja Republike Srbije.

Argumenti ZA

Zatim se prešlo na iznošenje argumenata u prilog tome da je IPARD program EU velika razvojna šansa domaćeg sektora poljoprivrede. Članovi tima su se smenjivali i svako je rekao nešto o IPARD programu u pozitivnom kontekstu.

Prvi argument odnosio se na to da se pruža izgledna šansa da se unapredi ekonomski položaj poljoprivrednih gazdinstava i stanje u ruralnim sredinama, korišćenjem sredstava IPARD programa. Posebno je ovo potencirano, jer su poljoprivredni subjekti suočeni s nedostatkom finansijskih sredstava, ali ni država ne može taj problem olako rešiti.

Odobreni projekti su u funkciji poboljšanja kvaliteta upravljanja u agroekosistemu, budući da je uvođenje agroekoloških praksi u poljoprivrednu proizvodnju jedan od zahteva u projektima, koji se odobravaju. Istaknut je značaj usmeravanja konvencionalne poljoprivrede ka održivim sistemima, koji uvode ekološke principe u proizvodnju.

Sledeći argument bio je razvoj ruralnih područja, jer izgradnja ruralne infrastrukture predviđa učešće investitora i države u sufinansiranju projekata. Dakle, svaka poslovna aktivnost bilo da je osnovna ili podrška ruralnoj ekonomiji je dobrodošla i podstiče razvoj.

Novi argument je iznesen u smislu da oživljavanje i revitalizacija ruralnih područja je moguća otvaranjem novih radnih mesta. Upravo to omogućavaju investicije, koje će biti sufinansirane iz programa IPARD. To će uticati na zaustavljanje depopulacije ruralnih područja ili barem njeno ublažavanje.

Nadalje, rečeno je da nisu uopšte zanemariva finansijska sredstva, koja se mogu povući iz programa IPARD. Zapravo je to značajno veći iznos novca nego što ga sama država može obezbediti za sufinansiranje projekata u ruralnim područjima.

Takođe, jedan kolega je rekao da je jednostavnije ishodovati bankarski kredit za projekat kog je IPARD agencija odobrila. Kreditne odbore u poslovnim bankama je lakše uveriti u ozbiljnost poslovne ideje, ako se predoči biznis plan za projekat za koji se traži sufinansiranje putem IPARD programa.

Naredni argument u korist IPARD programa je pravna sigurnost sufinansiranja investicija putem IPARD programa (investitorima se garantuje povraćaj većeg dela uložених sredstava, mogućnost da se avansno dobije 50% vrednosti investicije, a u nekim slučajevima povraćaj uložених sredstava ide do 70 %).

IPARD je najkompletniji program za ruralni razvoj preko koga je moguće odjednom dobiti podršku za više različitih vrsta investicija, zatim mogu se realizovati velike investicije, što se, takođe, može uvažiti kao ozbiljan argument.

Prilagođavanje standardima EU u oblastima higijene, bezbednosti hrane, veterine i zaštite životne sredine, kao i diverzifikacija ruralne ekonomije je utkano u IPARD program i jednostavno se mora poštovati što donosi značajne beneficije za sve stakeholdere.

IPARD program zemljama kandidatima omogućava da se što bolje osposobe i pripreme za korišćenje finansijskih sredstava iz Evropskog fonda za poljoprivredu i ruralni razvoj (EAFRD – European Agricultural Fund for Rural Development), kad se postane punopravan član. Sredstva EFARD su značajno veća i samim tim predstavljaju mogućnost podizanja proizvodnih kapaciteta i razvoj nacionalne poljoprivrede.

Investiranjem u sektoru agrobiznisa stvaraju se pretpostavke za podizanje konkurentnosti na jedan viši nivo, što je preduslov da se domaći agrar što bezbolnije uključi na jedinstveno

evropsko tržište. Upravo investicioni ciklus je omogućen povlačenjem sredstava iz pretpristupnih fondova EU (IPA/IPARD).

Tim koji se založio za IPARD program naveo i sledeće argumente:

- Mogućnost rasta konkurentnosti poljoprivrednog sektora kroz investicije podržane sredstvima IPARD programa, te kroz uvođenje standarda kvaliteta; osvaremenjavanje prerađivačkih kapaciteta,
- IPARD podstiče diverzifikaciju aktivnosti i izvora prihoda u ruralnim područjima kroz pokretanje novih poslova i otvaranja novih radnih mesta što će osigurati rast prihoda i opstanak i razvoj malih gazdinstava;
- Poboljšanje upravljanja i racionalno korišćenje prirodnih resursa, podrška biodiverzitetu i ekološkoj proizvodnji (podrška održivosti), jer je zelena komponenta ugrađena u IPARD. Drugim rečima, prednost se daje projektima, koji inkorporiraju ekološke principe u proizvodnji. To direktno utiče na smanjenje GHG emisija i očuvanje agrobiodiverziteta.
- Bolji kvalitet stručnih obuka i informativnih servisa za poljoprivrednike, jer IPARD sufinansira i takve aktivnosti putem zadruga i na druge načine.
- Razvoj nepoljoprivrednog sektora ruralne ekonomije i nova radna mesta. IPARD program nije samo podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji već postoji mogućnost da se sredstva dobiju za široki set poslovnih aktivnosti u ruralnim područjima. Pri čemu, se posebno vodi računa da se i vulnerabilne društvene grupe uključe u programe u ruralnim područjima.

Tim 2.

Članovi tima: Zorica Marić, Marija Ivanišević, Rastko Lazić, Nevena Jovanović, Vladimir Dragomirović, studenti smera Inženjerski menadžment u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Fasilijator: prof. dr Radivoj Prodanović, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Izveštaj

Student Zorica Marić je svoje izlaganje na temu „IPARD program EU u funkciji poboljšanja vitalnosti i konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava” otpočela s konstatacijom da bi Republika Srbija mogla koristiti sredstva iz IPARD programa mora se institucionalno poboljšati i u skoro svim aspektima prilagoditi Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU (ZPP), tj. mora da osnaži ukupne kapacitete. Izražava određenu rezervu da je navedeno moguće realizovati u potpunosti, pa samim tim IPARD program nema toliki značaj za razvoj ruralnih područja Republike Srbije. Iako EU pomaže reforme u zemljama kandidatima za članstvo, praksa pokazuje da je taj poduhvat kompleksan.

Student Marija Ivanišević se nadovezala na izlaganje i istakla šta je osnovni cilj IPARD-a za Republiku Srbiju, posebno podvlačeći da je u pitanju mogućnost rešavanja problema strukturnih

prilagođavanja u poljoprivrednom sektoru i ruralnim područjima, te jačanje konkurentnosti na tržištu Evropske unije, kao i povećanje kvaliteta života u ruralnim područjima. Istovremeno, naglašava da je cilj da se podrže pripreme za sprovođenje pravnih tekovina Evropske zajednice (*Acquis Communautaire*) iz oblasti Zajedničke poljoprivredne politike, kroz pravno, administrativno i institucionalno osposobljavanje, iskazujući pri tome sumnju na našu spremnost da se to sve realizuje u razumnom periodu vremena.

Student Rastko Lazić je izlagao detaljnije o tome šta su zapravo ciljevi IPARD programa, te se usredsredio na to da isti treba da poboljša tržišnu efikasnost, pruži podršku strategijama lokalnog i ruralnog razvoja, odnosno razvoja agrosektora u celini. Pri čemu je veoma bitno, da IPARD omogućiti dostizanje evropskih standarda i pomogne u podizanju konkurentnosti agrosektora. On navodi za šta sve se mogu odobriti sredstva:

- investicije u restrukturiranje poljoprivrednih gazdinstava (objekti, skladišta, oprema i dr.);
- udruživanje poljoprivrednih proizvođača, a radi stvaranja zahtevane količine, kvaliteta i kontinuiteta u isporuci tj. zajednički nastup na nacionalnom, ali i na drugim tržištima;
- za investiranje u prerađivačke kapacitete i marketing u cilju rasta konkurentnosti;
- aktivnosti za unapređenje agroekosistema (održiva organska proizvodnja);
- podršku infrastrukturnim projektima u ruralnim područjima;
- za pripremu i realizaciju lokalnih razvojnih strategija, koje su oslonac razvoja ruralne ekonomije;
- razvoj i drugih delatnosti u ruralnim područjima, a ne samo agrobiznis;
- edukacije i tehničku pomoć.

Student Nevena Jovanović je predstavila najvažnije ciljeve IPARD u Republici Srbiji, pri čemu je posebno akcentirala rast konkurentnosti poljoprivrednog sektora, dostizanje EU standarda kvaliteta u agrobiznisu, diverzifikacija izvora prihoda u ruralnim područjima, razvoj nepoljoprivrednih delatnosti u ruralnim područjima, bolju diseminaciju znanja iz poljoprivrede, racionalnu eksploataciju prirodnih i drugih resursa, održavanje biodiverziteta i podizanje ekološke svesti; promovisanje održivog upravljanja šumama; klimatske akcije, smanjenje stepena siromaštva i rizika od socijalne isključenosti, poboljšanje infrastrukturne podrške u ruralnim područjima, rast zaposlenosti i visine prihoda u ruralnom okruženju i dr.

Student Vladimir Dragomirović se kratko osvrnuo na aktuelni programski period 2021 – 2027, odnosno IPARD III. Istakao je da je značajno povećan budžet u odnosu na prethodni programski period (za otprilike 65%) i da iznosi 288 miliona EUR. Fokus je stavljen na mlade poljoprivrednike, planinska područja, cirkularnu ekonomiju, organsku poljoprivredu i sve investicije, koje su u skladu sa Zelenom agendom, koja podrazumeva da sredstva mogu biti odobrena korisnicima samo za ulaganja vezana za unapređenje stanja životne sredine. Novi programski period uvodi i nove mere koje se mogu sufinansirati, kao što su: agroekološke i klimatske mere, LEADER podrška i podrška izgradnji ruralne infrastrukture (mere 4, 5 i 6).

Nadalje kandidat izlaže da su prepoznate mogućnosti razvoja agrara korišćenjem IPARD sredstava, da su nam dostupna tuđa iskustva, ali se pri tome izražava određeni skepticizam da je u kratkom roku moguće ostvariti vidljive efekte, odnosno da je vrlo mali ekonomski efekat investiranja u primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Alternativni izvori prihoda moraju se tražiti u razvoju nepoljoprivrednih aktivnosti, što nije ni malo jednostavno, s obzirom da je sve manje ljudi i interesovanja uopšte za život i rad na selu.

Argumenti PROTIV

Tim 2 koji se оформio s namerom da uputi i određene kritike na program IPARD, navodi između ostalog, da je isuviše komplikovana ili zahtevna procedura apliciranja za sufinansiranje projekata i da poljoprivrednici nisu sasvim edukovani o mogućnostima koje IPARD pruža. U većini je potrebna konsalting usluga, koja se po pravilu skupo plaća, a što je posebno sitnim poljoprivrednicima problem.

Domaći poljoprivrednici nisu visoko zainteresovani za IPARD, jer ako im projekat bude odobren gube pravo na sredstva iz agrarnog budžeta.

Nadalje, istuče i to da prednosti uglavnom imaju velika poljoprivredna gazdinstva, dok za mala gazdinstva je često problem obezbediti finansijska sredstva za izradu projekta i prikupljanje dokumentacije. Veći projekti zahtevaju da se uradi detaljan biznis plan, za koji se mora platiti, a usput to nije garancija da će sredstva za sufinansiranje biti odobrena. To je jedan od razloga, koji obeshrabruje male poljoprivrednike da iskoriste šansu koja im se pruža, navode učesnici u debati.

Spomenuto je i da samo tri mere mogu biti sufinansirane (Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava – Mera 1; Investicije u fizičku imovinu koje se tiču prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda – Mera 2; i Diverzifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja (podrška razvoju ruralnog turizma) – Mera 7) za sada, što poljoprivrednim gazdinstvima nije dovoljno privuklo pažnju.

Kao ključni argument protiv IPARD programa navode način finansiranja investicija. U opštoj finansijskoj krizi ili nedostatku sopstvenih sredstava za potencijalne investitore je problem obezbediti sredstva, pa se mnogi obeshrabre u startu (bez obzira na mogućnost dobijanja avansa od 50 %). Za dobijanje ovog avansa neophodno je obezbediti bankarsku garanciju u visini od 110% zahtevanog iznosa avansne isplate, što opet samo po sebi nije jednostavno ispuniti.

Sve su stroži zahtevi, koje aplikant mora ispuniti npr. mora se ispuniti nacionalni standard u oblasti dobrobiti životinja i zaštite životne sredine, a sam predmet investicije moraće da ispunjava standarde EU u ovim segmentima – ovo nije tako jednostavno ispuniti kod nas, gde je ekološka svest na veoma niskom nivou.

Ono što je posebno privuklo pažnju debatera je da kod nas nije još uvek sazrela svest kod poljoprivrednika da se moraju sva odobrena sredstva namenski utrošiti. Mnogi bi se

zainteresovali za IPARD da mogu sredstvima raspolagati po sopstvenom nađenju i da nema rigorozne kontrole.

Na kraju ističu i da nedovoljna institucionalna pripremljenost, kao i neinformisanost, netransparentnost celog posla, kao i izostanak edukacije poljoprivrednika dovode njih u poziciju da iskažu nepoverenje da mogu ostvariti beneficiju za svoje gazdinstvo. To je onda i kočnica da se uključe u razvoj proizvodnih kapaciteta i modernizaciju proizvodnji.

Još neka zanimljiva pitanja je TIM 2 postavio, kao npr.:

- Kako osigurati domaći budžet za sufinansiranje investicija u ruralnim područjima, kad nema dovoljno ni novca, ni sluha da je potrebno ulagati u ruralna područja?
- Kako obezbediti dobar i izvodljiv programski dokument i ko u tome treba sve da učestvuje, s obzirom na turbulentno poslovno okruženje gde je neizvesnost u poslovanju visoka?
- Potencijalni korisnici sredstava često ne razumeju šta treba da rade, kome da se obrate i kako to onda rešiti?
- Kako uveriti male poljoprivrednike da je IPARD dostupan, ne samo velikim, nego i malim poljoprivrednicima?
- Da li zaista neko veruje da će pretpristupni fondovi rešiti nagomilane probleme poljoprivrede i sela u Republici Srbiji?
- Kako odabrati u šta ulagati, kad iskustva iz poslovne prakse pokazuju da veliki broj zamišljenih ideja nakon nekog vremena izgubi smisao i ekonomsko opravdanje?
- Proces razvoja poljoprivrede samo će marginalno doprineti razvoju ruralnih područja, pa se postavlja logično pitanje mogu li se sredstva efektivnije usmeriti tj. u delatnosti koje obezbeđuju bolji povrat investicije?

Tim 2 zaključuje da IPARD ima potencijal za unapređenje tj. razvoj ruralne ekonomije i posebno sektora agrobiznisa, ali deluje da mu se previše daje na značaju. Dosta kompleksna procedura deluje obeshrabrujuće za posebno mala gazdinstva, koja po pravilu nemaju finansijskih sredstava. Rezultat je veoma mali rast ruralne ekonomije i trebalo bi se više angažovati na izradi strategija ruralnog razvoja i pametnije ulagati finansijska sredstva, edukovati ruralne aktere i podizati ekološku svest.

Proglasenje pobednika debate

Na osnovu glasova žirija pobednici studentske debate su:

Tema 1. Tim koji je debatovao ZA,

Tema 2. Tim koji je debatovao ZA,

Tema 3. Tim koji je debatovao ZA,

Tema 4. Tim koji je debatovao PROTIV.

4. PREZENTACIJE I ARGUMENTI UČESNIKA NA STUDENTSKOJ DEBATI

“EVROPSKE VREDNOSTI U POLJOPRIVREDI: PRENOS DOBRIH PRAKSI”

Co-funded by the
European Union

Organska proizvodnja u Republici Srbiji je naša budućnost

Tim 1

Učesnici: Natalija Karanović, Marina Šumić, Anastasija Dimitrijević, Bojana Tomić, Antonina Zanfirović, Nikola Dulović, Suzana Amanović, Jelena Gunj

Fasilijator: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Definicija organske proizvodnje

- organska proizvodnju je integralni sistem upravljanja poljoprivrednim gazdinstvom i proces proizvodnje hrane koji kombinuje najbolju ekološku praksu
- održava visok nivo biodiverziteta
- čuva prirodne resurse
- primenjuje visoke standarde brige o životinjama i biljkama
- nastala je u skladu sa željama potrošača za proizvodima koji nastaju korišćenjem prirodnih supstanci i procesa

Istorijat organske proizvodnje

- Početkom 20. veka počelo je traganje za alternativnim postupcima u poljoprivredi
- Austrijanac Rudolf Steiner 1924. godine, osniva biodinamički pokret
- U toku 1940. godine Lady Balfour osniva britansko udruženje za organsku poljoprivredu „The Soil Association“ i pokreće naučni časopis „Mother Earth“

Ubrzan razvoj 1970-tih i 1980-tih godina

- U Versaju 1972. osniva se IFOAM sa ciljem globalnog širenja informacija o principima organske proizvodnje, namenjenih proizvođačima i potrošačima
- Javlja se potreba da organska proizvodnja bude zakonom uređena i da se definišu standardi vezani za sertifikaciju organskih proizvoda
- Do 1991. godine, većina članica EU definisala je zakonski okvir organske proizvodnje
- Danska je bila prva zemlja koja je uvela finansijsku podršku proizvođačima tokom perioda konverzije
- Nemačka je 1989. godine postala prva zemlja koja je koristila podsticaje iz ZPP-a za uvođenje programa podrške za konverziju

Pravni aspekt regulisanja organske proizvodnje u našoj zemlji

- usklađen je sa pravnim okvirom EU za organsku proizvodnju koji je propisan regulativama EU – Uredbom Saveta (EZ) br. 834/2007 i Uredbom Komisije (EZ) br. 889/2008
- Prvi zakon o organskoj proizvodnji usvojen 2000. godine u Saveznoj Republici Jugoslaviji („Službeni list SRJ“, br. 28/2000) prvi put je regulisao organsku proizvodnju
- Nakon šest godina usvojen je novi Zakon o organskoj proizvodnji i organskim proizvodima („Službeni glasnik RS“, br. 62/2006)

Zakon o organskoj proizvodnji

- Zakon o organskoj proizvodnji ("Sl. glasnik RS", br. 30/2010 i 17/2019 - dr. zakon) koji je trenutno na snazi je rezultat novih zakonodavnih propisa za organsku proizvodnju koji su usvojeni u EU
- Ovaj Zakon, koji reguliše proizvodnju organskih proizvoda u Republici Srbiji, je u skladu sa Uredbom Saveta (EZ) br. 834/07 i Uredbom Komisije (EZ) br. 889/08
- Njegova primena je počela od 01.01.2011. godine

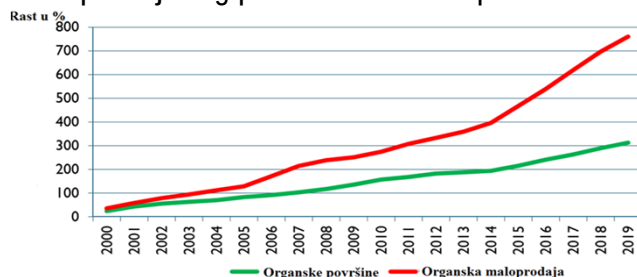
Organske površine u Evropskoj uniji

- U 2017. godini, obuhvataju oko 7% ukupnog poljoprivrednog zemljišta EU
- Organska poljoprivreda proizvodnja u 2017. godini se prostirala na 12,6 miliona hektara poljoprivrednog zemljišta u EU-28
- Između 2012. i 2017. godine, Bugarska i Hrvatska, kao nove članice EU, zabeležile rast ukupnih organskih površina od preko 100%.
- U 2017. godini u Bugarskoj i Mađarskoj udeo poljoprivrednog zemljišta koji je pod organskom proizvodnjom je ispod 4%, dok se Hrvatska približava polako proseku EU sa 6,46%.
- U 2017. godini dve zemlje su imale više od 40% organskih poljoprivrednih površina pod konverzijom (Rumunija sa 42,3% i Srbija sa 44%).
- Organska proizvodnja se odvija na 185.000 farmi širom Evrope i to u starijim članicama država EU (81%).
- Većina organskog zemljišta (78%) i organskih gazdinstava (81%) nalazi se u zemljama članicama EU koje su se pridružile EU pre 2004. godine (tzv. EU-15)

Podaci iz 2019. godine

- Organsko poljoprivredno zemljište: 16,5 miliona hektara (Evropska unija 14,6 miliona hektara)
- Rast površina organskog poljoprivrednog zemljišta: 6 procenata
- Udeo organskog poljoprivrednog zemljišta: 3,3 odsto u svetu (Evropska unija 8,1 odsto)
- Organska maloprodaja: 45 milijardi evra u svetu (Evropska unija: 41,4 milijarde evra)
- Rast maloprodaje org.proizvoda iznosi 8 procenata

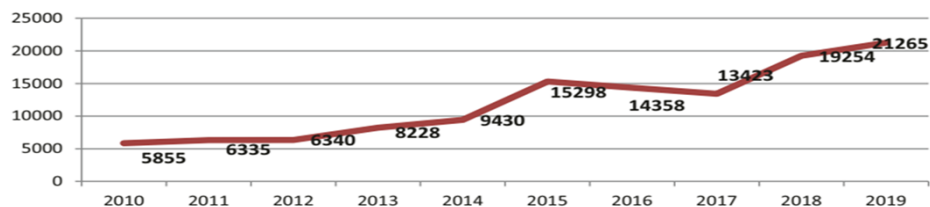
Potrošnja organskih proizvoda u EU

- U periodu od 2005. i 2014. godine, potrošnja po glavi stanovnika je značajno povećana, i to za 110%, sa 22,4 evra na 47,4 evra
- dok je u istom periodu, potrošnja konvencionalnih proizvoda i bezalkoholnih pića imala rast od 13%
- Organska jaja imaju tržišno učešće od 11–22% u Austriji, Belgiji, Finskoj, Francuskoj, Nemačkoj i Holandiji
- Organski mlečni proizvodi imaju tržišno učešće od 5% do 10% u Austriji, Nemačkoj i Francuskoj i Holandiji (npr. u Austriji organsko mleko ima tržišno učešće od 15,7%)
- Organsko voće i povrće ima tržišno učešće od jedne petine u Italiji, Irskoj, Francuskoj, Nemačkoj i Švedskoj

Organska proizvodnja u Republici Srbiji

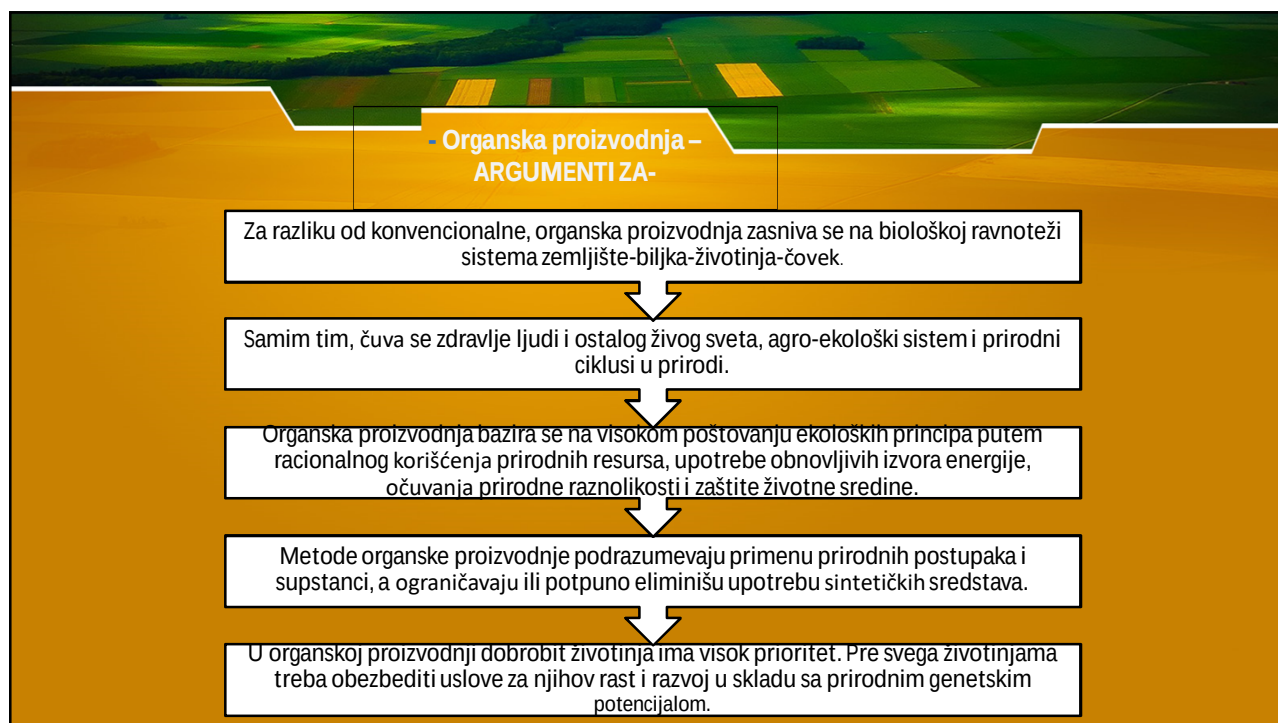
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Površine* pod organskom proizvodnjom (ha)	6.340	8.228	9.547	15.298	14.357,95	13.423	19.254	21.265
Udeo površina pod organskom proizvodnjom u ukupno korišćenom poljoprivrednom zemljištu (%)	0,18	0,23	0,28	0,44	0,41	0,38	0,55	0,61

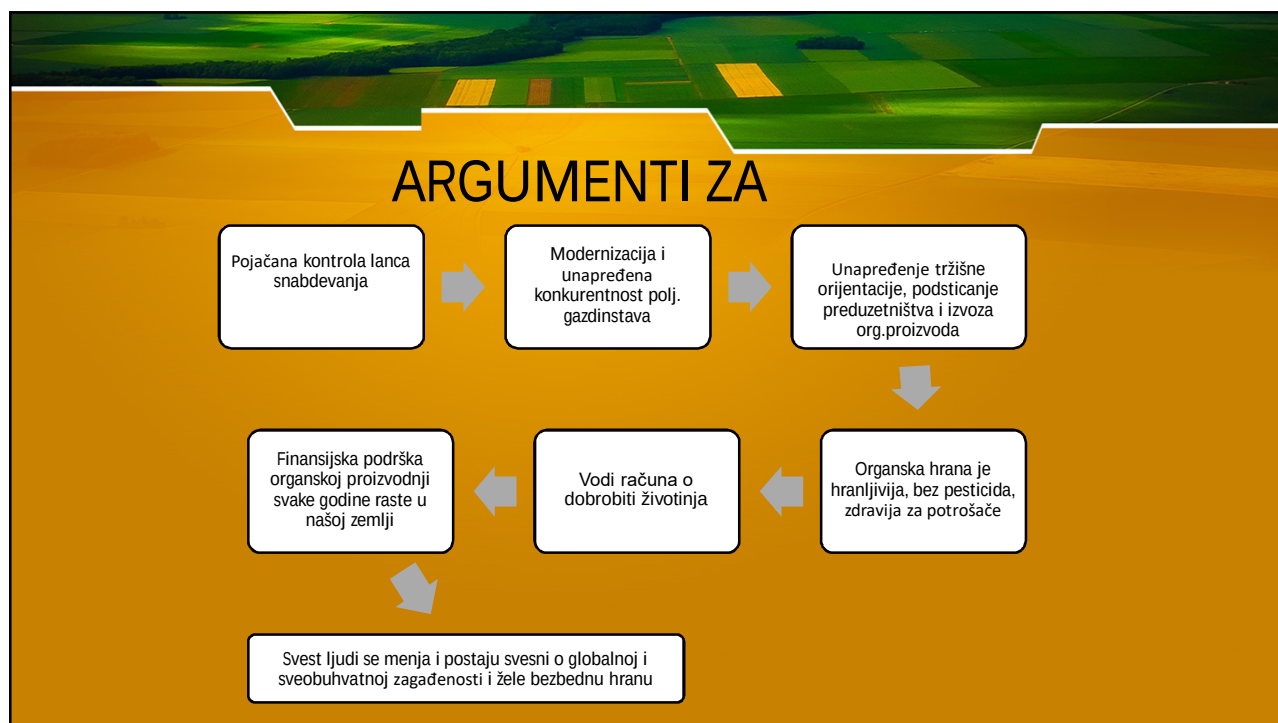
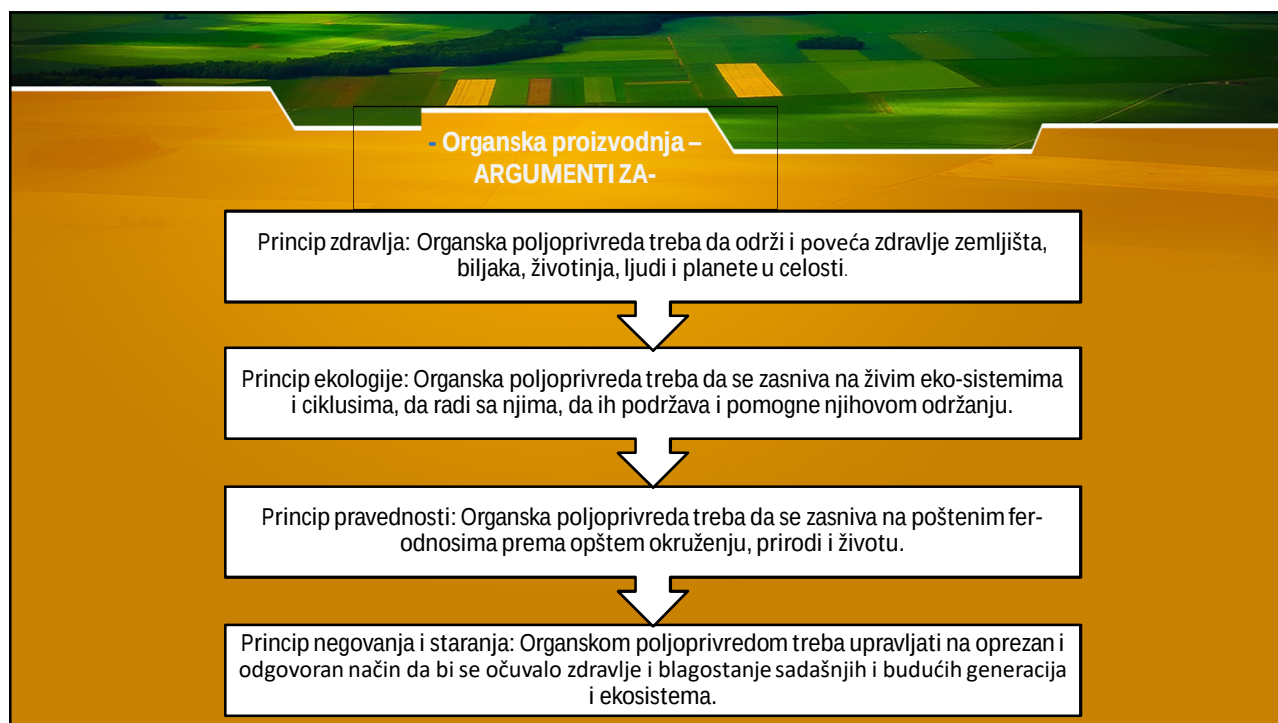

Razlike između organske i konvencionalne proizvodnje

ORGANSKA PROIZVODNJA	KONVENCIONALNA PROIZVODNJA
Korišćenje organskih đubriva u cilju održavanja plodnosti zemljišta	Korišćenje sintetičkih đubriva u cilju ishrane biljaka
Redukovana obrada, malčiranje i pokrovne kulture	Duboka obrada i jalovi ugar
Mehaničko uništavanje korova u redu	Upotreba herbicida
Cvetni pojas za korisne i štetne insekte	Monokultura
Regulisanje štetočina, bolesti i korova putem prirodnih antagonizama	Upotreba pesticida
Oprašivanje pčelama i drugim insektima	Prskanje suspenzijama polena
Regulisanje rodosti prirodnim putem	Hemijsko proređivanje plodova
Dovod vode kapilarnim putem	Navodnjavanje
Očuvanje raznolikosti živog sveta	Uništavanje štetnih i korisnih insekata primenom insekticida
Kompostiranje, vraćanje biljnih ostataka u zemljište	Upotreba sintetičkih i poboljšivača strukture zemljišta
Očuvanje i zaštita životne sredine	Zagađenje pesticidima

HVALA VAM NA PAŽNJI!

Co-funded by the
European Union

ORGANSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI SRBIJI JE NAŠA BUDUĆNOST

TIM 2

UČESNICI: SANJA TODIĆ, TAMARA RISTOVIĆ, JANA ZEČEVIĆ, ALEKSANDRA KUSIĆ, ANA GUTOVIĆ,
NAĐA RADOIČIĆ, JELENA MLADENović, DRAGAN ČETKOVIĆ

FASILIJATOR: PROF. DR VLADIMIR MEDOVIĆ, VANREDNI PROFESOR NA PRAVNOM FAKULTETU ZA
PRIVREDU I PRAVOSUĐE U NOVOM SADU

*Jean Monnet Module „European sustainable values in Common
agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus +
Programme of the European Union, Project: 101047444 —
EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH*

ODRŽIVA POLJOPRIVREDA

- ODRŽIVA POLJOPRIVREDA SE MOŽE DEFINISATI KAO POLJOPRIVREDA KOJA ČUVA ZEMLJIŠTE, VODU I BIODIVERZITET
- NE UNIŠTAVA ŽIVOTNU SREDINU
- TEHNIČKI JE PRILAGOĐENA DATIM USLOVIMA, EKONOMSKI JE ODRŽIVA I SOCIJALNO PRIHVATLJIVA

ORGANSKA PROIZVODNJA

- ČUVA DUGOROČNU PLODNOST ZEMLJIŠTA
- OBEZBEĐUJE POTREBNI NIVO A ORGANSKE MATERIJE
- ČUVA BIOLOŠKE AKTIVNOSTI ZEMLJIŠTA UZ KORIŠĆENJE PAŽLJIVE MEHANIČKE INTERVENCIJE
- POSREDNO OBEZBEĐUJE HRANIVA ZA USEVE UPOTREBOM NE RASTVORLJIVIH IZVORA HRANIVA KOJI SU DOSTUPNI KAO PROIZVOD AKTIVNOSTI MIKROORGANIZAMA U ZEMLJIŠTU
- SAMODOVOLJNOST AZOTOM KOJA SE OBEZBEĐUJE GAJENJEM LEGUMINOZA I BIOLOŠKOM FIKSACIJOM AZOTA, KAO I EFIKSANIM RECIKLIRANJEM ORGANSKE MATERIJE, UKLJUČUJUĆI I OSTATKE USEVA I STAJNJAK

ORGANSKA PROIZVODNJA

- KONTROLA KOROVA, BOLESTI I ŠTETOČINA PRIMARNO SE OSLANJA NA ROTACIJU USEVA, PRIRODNE PREDATORE, DIVERZITET, ORGANSKO ĐUBRENJE, OTPORNE VRSTE I OGRANIČENE (PO MOGUĆSTVU MINIMALNE) TERMALNE, BIOLOŠKE I HEMIJSKE INTERVENCIJE
- UZGOJ ŽIVOTINJA, UZ POSEBNO OBRAĆANJE PAŽNJE NA NJIHOV PROCES ADAPTACIJE, POTREBE U PONAŠANJU I OPŠTU DOBROBIT, KAO I NA ISHRANU, DRŽANJE, ZDRAVLJE, UZGOJ I NEGU
- POSEBNA PAŽNJA JE POSVEĆENA UTICAJU SISTEMA PROIZVODNJE NA ŽIVOTNU SREDINU I PRIRODNIH PODRUČJA

ORGANSKA POLJOPRIVREDA U REPUBLICI SRBIJI

- ORGANSKA PROIZVODNJA U SRBIJI JE IZVOZNO ORJENTISANA I NAJVEĆE KOLIČINE OVIH PROIZVODA SE PLASIRAJU NA INOSTRANA TRŽIŠTA

U 2019. godini izvoz organskih proizvoda je iznosio 29,7 miliona evra.

Година	Вредност извоза (у мил.ЕУР)
2012.	3,74
2013.	10,7
2014.	11,2
2015.	19,6
2016.	18,9
2017.	23,1
2018.	27,4
2019.	29,7

STRUKTURA ORGANSKE BILJNE PROIZVODNJE U SRBIJI (2012-2019)

Na osnovu podatka o zastupljenim površinama pod određenim kategorijama biljnih kultura koje se gaje po principu organske proizvodnje u 2019. godini najviše su zastupljene površine pod voćnjacima i žitaricama.

Врста производње у ха	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Житарице	2.522	2.273	2.829	4.252	4.607	3.662	3.614	4.788
Индустријско биље	541	673	1.228	2.674	2.918	2.291	1.962	2.226
Крмно биље	663	107	1.204	1.440	1.349	1.211	1.336	1.797
Поврће	114	1.484	154	171	184	230	199	184
Воће и винова лоза	1.416	595	2.208	2.895	3.531	4.056	5.883	5.324
Лековито и ароматично биље	28	133	61	71	113	115	193	261
Остало	80	90	316	1.895	227	312	536	1.332
Укупна обрадива површина	5.364	5.355	7.999	13.398	12.929	11.874	13.723	15.915
Ливаде/пашњаци	976	2.873	1.549	1.900	1.429	1.548	5.531	5.349

ORGANSKA STOČARSKA PROIZVODNJA (2012 - 2019)

Kada je reč o organskoj stočarskoj proizvodnji u 2019. godini, zabeležen je najveći rast živine.

Врста животиње	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Овце	2.837	4.031	3.153	4.848	4.378	4.665	5.138	6.099
Свиње	206	175	76	232	283	87	284	315
Говеда	1.428	2.176	2.726	2.746	2.895	3.094	3.594	3.556
Козе	211	946	1.154	1.686	1.406	2.048	1.486	536
Живина	2.034	1.390	1.140	1.380	3.158	4.415	6.735	17.880
Магарци	7	21	17	20	2	47	/	/
Коњи	66	210	173	218	165	177	114	88
Пчелиња друштва	961	1.940	894	2.504	2.878	2.307	3.061	9.969

SREDSTVA ZA ZAŠTITU I ISHRANU BILJA I OPLEMENJIVANJE ZEMLJIŠTA ZA ORGANSKU PROIZVODNJU

- U SKLADU SA PROPISIMA O ORGANSKOJ PROIZVODNJI, ZA ISHRANU BILJA I OPLEMENJIVANJE ZEMLJIŠTA MOGUĆE JE PRIMENJIVATI SAMO DOZVOLJENA SREDSTVA, A ZA ZAŠTITU BILJA OD ŠTETOČINA, BOLESTI I KOROVA, SAMO SREDSTVA ZA ZAŠTITU BILJA, ČIJE SE AKTIVNE SUPSTANCE NALAZE NA SPISKU DOZVOLJENIH
- LISTE OVIH SREDSTVA I AKTIVNIH SUPSTANCI SE NALAZE U PRILOZIMA PRAVILNIKA O KONTROLI I SERTIKACIJI U ORGANSKOJ PROIZVODNJI I METODAMA ORGANSKE PROIZVODNJE („SLUŽBENI GLASNIK RS”, BROJ 95/20)

PROPISI U ORGANSKOJ PROIZVODNJI

- VAŽEĆI ZAKON O ORGANSKOJ PROIZVODNJI U REPUBLICI SRBIJI, USVOJEN JE U MAJU 2010. GODINE, A NJEGOVA PRIMENA JE POČELA 01.01.2011. GODINE („SLUŽBENI GLASNIK RS”, BROJ 30/10, 17/19-DRUGI ZAKON)
- OVIM ZAKONOM UREĐUJE SE PROIZVODNJA POLJOPRIVREDNIH I DRUGIH PROIZVODA METODAMA ORGANSKE PROIZVODNJE, CILJEVI I NAČELA ORGANSKE PROIZVODNJE, METODE ORGANSKE PROIZVODNJE, KONTROLA I SERTIKACIJA U ORGANSKOJ PROIZVODNJI, PRERADA, OBELEŽAVANJE, SKLADIŠTENJE, PREVOZ, PROMET, UVOZ I IZVOZ ORGANSKIH PROIZVODA, KAO I DRUGA PITANJA OD ZNAČAJA ZA ORGANSKU PROIZVODNJU

PROPISI U ORGANSKOJ PROIZVODNJI

- ZAKON JE PRIPREMAN U SKLADU SA PROPISIMA EVROPSKE UNIJE - UREDBOM SAVETA (EC) BR. 834/2007 I UREDBOM KOMISIJE (EC) BR. 889/2008
- ZAKON IMA DVA PRATEĆA PRAVILNIKA
- PRAVILNIK O KONTROLI I SERTIFIKACIJI U ORGANSKOJ PROIZVODNJI I METODAMA ORGANSKE PROIZVODNJE („SLUŽBENI GLASNIK RS”, BROJ 95 OD 3. JULA 2020., 24 OD 19. MARTA 2021.)
- PRAVILNIK O DOKUMENTACIJI KOJA SE DOSTAVLJA OVLAŠĆENOJ KONTROLNOJ ORGANIZACIJI ZA IZDAVANJE POTVRDE, KAO I O USLOVIMA I NAČINU PRODAJE ORGANSKIH PROIZVODA („SLUŽBENI GLASNIK RS”, BROJ 88 OD 28. OKTOBRA 2016.)

KONTROLNI SISTEM ORGANSKE PROIZVODNJE

GRUPA POLJOPRIVREDNE INSPEKCIJE ZA ORGANSKU PROIZVODNJU U OKVIRU SEKTORA POLJOPRIVREDNE INSPEKCIJE MINISTARSTVA POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE OBAVLJA POSLOVE INSPEKCIJSKOG NADZORA NAD PRIMENOM ZAKONA I DRUGIH PROPISA KOJI SE ODNOSU NA:

- KONTROLU ORGANSKE BILJNE I STOČARSKE PROIZVODNJE, POSTUPAKA PRERADE, SASTOJAKA, ADITIVA I POMOĆNIH SUPSTANCI, SREDSTAVA ZA ČIŠĆENJE I NAČINA ČIŠĆENJA TEHNOLOŠKIH LINIJA;
- KONTROLU ZABRANE UPOTREBE HRANE, HRANE ZA ŽIVOTINJE, POMOĆNIH SREDSTAVA U PRERADI, REPRODUKTIVNOG MATERIJALA, MIKROORGANIZAMA I ŽIVOTINJA KOJI SU GENETSKI MODIFIKOVANI ILI SU DOBIJENI OD GMO ILI POMOĆU GMO;
- KONTROLU OBELEŽAVANJA PROIZVODA SA ORGANSKIM STATUSOM I PROIZVODA IZ PERIODA KONVERZIJE;
- KONTROLU SKLADIŠTENJA, PREVOZA, PROMETA, UVOZA I IZVOZA ORGANSKIH PROIZVODA;
- KONTROLU ISPUNJENOSTI USLOVA ORGANIZACIJA ZA OBAVLJANJE POSLOVA KONTROLE I SERTIFIKACIJE U ORGANSKOJ PROIZVODNJI;
- UZORKOVANJE I PREDUZIMANJE MERA I RADNI KOJIMA SE SPREČAVAJU NEZAKONITE AKTIVNOSTI;
- OBAVLJA I DRUGE POSLOVE IZ OVE OBLASTI.

NAČIN OBELEŽAVANJA ORGANSKIH PROIZVODA

- ORGANSKI NEPRERAĐENI I PRERAĐENI PROIZVODI, KOJI SE NALAZE U PROMETU U REPUBLICI SRBIJI, NAMENJENI LJUDSKOJ ISHRANI OBELEŽAVAJU SE OZNAKOM „ORGANSKI PROIZVOD“, NACIONALNIM ZNAKOM I KODOM OVLAŠĆENE KONTROLNE ORGANIZACIJE KOJA JE IZVRŠILA SERTIFIKACIJU PROIZVODA

- Organska proizvodnja – ARGUMENTI PROTIV

Za organska poljoprivredna proizvodnja u Srbiji nije dovoljno razvijena

Mere i subvencije kojima država stimuliše razvoj organske proizvodnje nisu dovoljne

Organska proizvodnja je skupa

Radno intenzivna i
zahteva više planiranja i truda

Organski proizvodi imaju više cene od proizvoda proizvedenih konvencionalnim metodama

- Organska proizvodnja – ARGUMENTI PROTIV

U Srbiji postoji mali stepen poverenja u organsku oznaku proizvođača

Stepen informisanosti kupaca o organskim standardima i sertifikaciji, principu sledljivosti „od organske njive do trpeze“ je veoma nizak

Organski proizvodi nisu uvek dostupni u prodavnicama

Organskim metodama se ne mogu postići prinosi srazmerni onim u konvencionalnoj poljoprivredi. Prinosi padaju zbog redukovane prihrane i nižeg nivoa zaštite od bolesti i štetočina

Pitanje da li visina cene org.proizvoda može da nadoknadi gubitak nastao smanjenjem obima proizvodnje

HVALA VAM NA PAŽNJI!

STUDENSKA DEBATA

Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)“, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Facilitator:

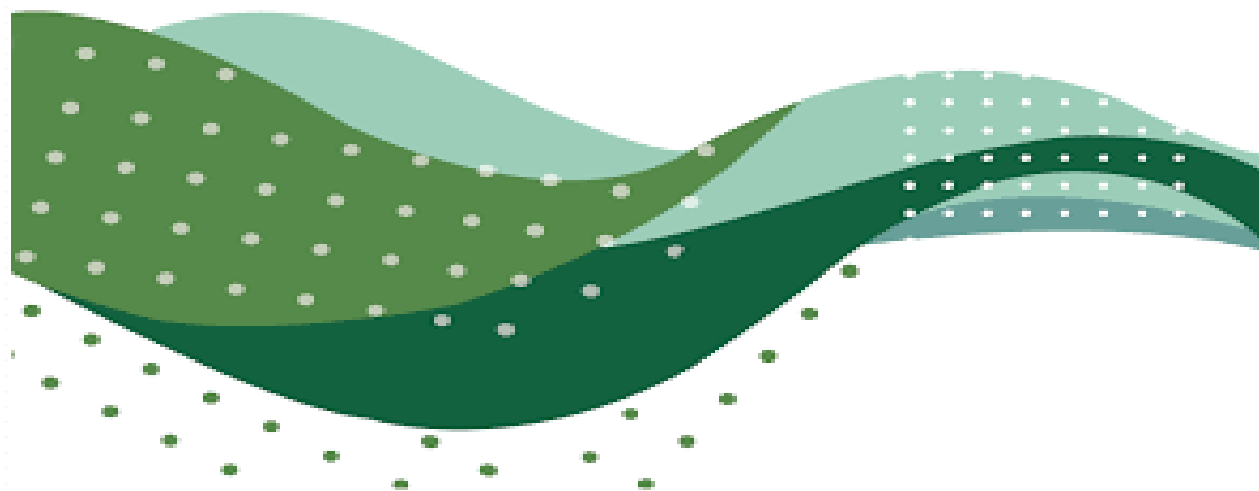
Prof. dr Radivoj Prodanović

Učesnici:

*Igor Smiljanić
Jovana Babin
Jovana Čepski
Anja Šimić
Sanja Todorović*

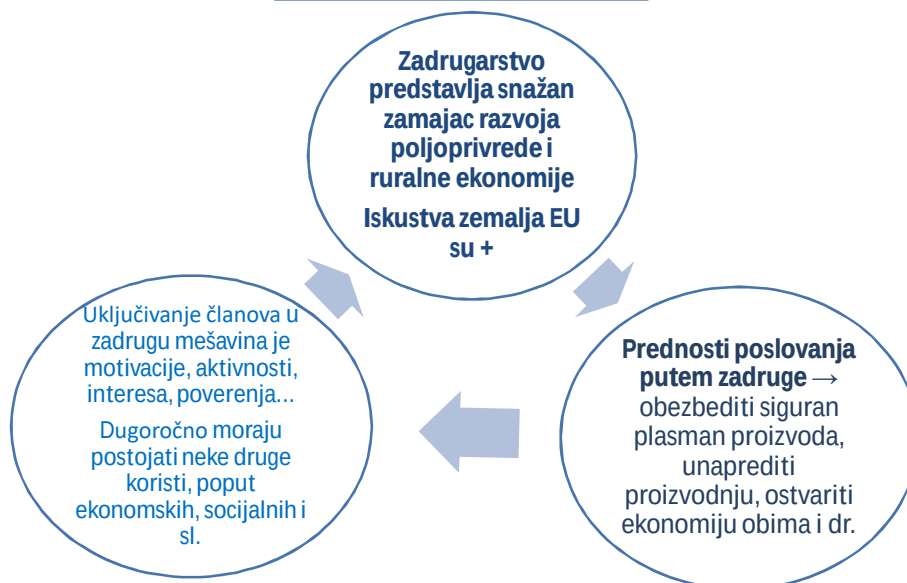
Novi Sad, 03 – 04 April 2023

**“Neki pokreti imaju visoke socijalne ciljeve, drugi u svojoj osnovi imaju
biznis, dok zadrugarstvo istovremeno ima i jedno i drugo”**

- Adolf Maršal -

UVOD

Poljoprivredno zadugarstvo u EU, istorijat nastanka

- ✓ Nastanak prvih zadrugnih oblika vezuje se za kraj 18. veka
- ✓ U tom periodu su se na području Engleske javile ideje o zadugarstvu, kao mogućnosti da se u uslovima industrijske revolucije i rapidnog pada nadnica pronađe rešenje sve težeg položaja radnika. Početak istorije zadugarstva u svetu vezuje se za osnivanje prve potrošačke zadruge u Rodždelu 1844. godine
- ✓ Pola veka nakon osnivanja prve potrošačke zadruge, 1895. godine nastao je i Međunarodni zadrugni savez, odnosno Međunarodna kooperativna alijansa. Iako je prilikom osnivanja imao samo 12 zemalja članica, danas Međunarodni zadrugni savez čine 234 nacionalne i međunarodne organizacije, 800 miliona članova i oko 100 miliona zaposlenih.
- ✓ Poljoprivreda, ribarstvo, bankarstvo, osiguranje, potrošnja, stanovanje, energija, turizam i zdravlje, samo su neke od oblasti u kojima zadrugne ideje i principi, u savremenim uslovima, nalaze svoju primenu

Poljoprivredno zadrugarstvo u EU, stanje i mogućnosti

Svi oblici zadrugarstva danas se mogu svrstati u tri sektora:

- **1. Primarni sektor**, koji uključuje tri subsektora: poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo
- **2. Sekundarni industrijski sektor** sa dva subsektora: mala i srednja korporativna industrija i zanatstvo
- **3. Tercijalni sektor** (sektor usluga) sa 11 subsektora: bankarstvo, kreditne unije i osiguranje (finansijski pod sektor) potrošnja, nezavisna trgovina na malo sa veletrgovinom, stanovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, transport, komunalije i ostale aktivnosti koje spadaju u nespecifikovane sektore, gde se mogu osnovati na primer multifunkcionalne, obrazovne, izdavačke, turističke i druge vrste zadruga

Prema zvaničnim podacima Međunarodnog zadrugnog saveza najveći broj zadruga na području Evrope nalazi se u tercijalnom, odnosno sektoru usluga. Ovaj zaključak izveden je na osnovu ukupnog broja zadruga, broja individualnih članova, kao i broja zaposlenih

Koliko je zadrugni sektor značajna poluga razvoja svedoči i podatak da u zemljama EU članstvo u zadrugama obuhvata preko 22 % ukupne populacije

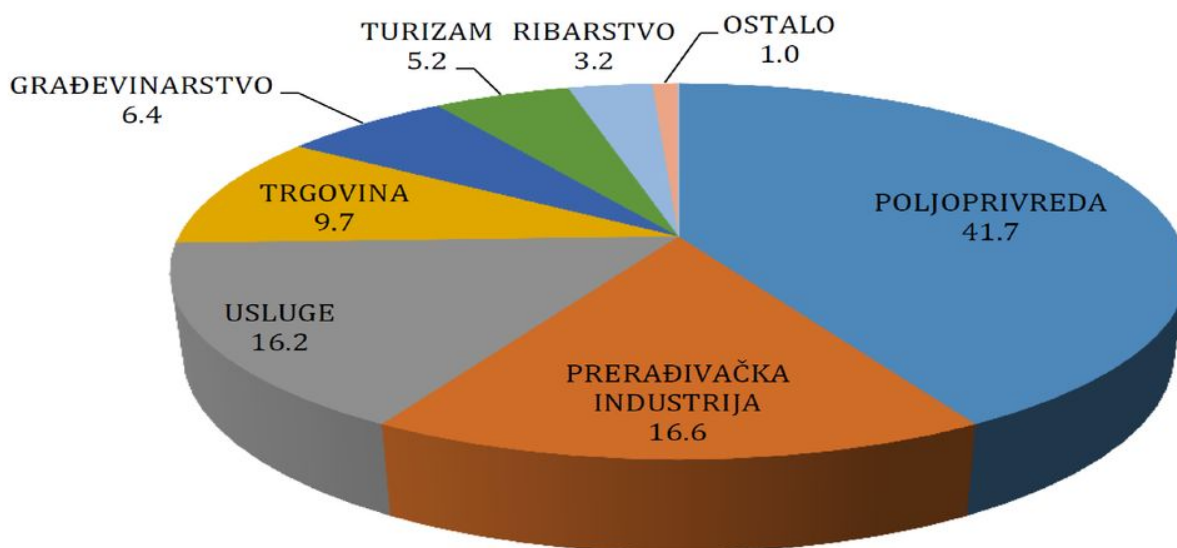
Jačanje snage međunarodnog zadrugnog pokreta, u cilju njegovog aktivnog doprinosa harmonizaciji interesa različitih grupa ljudi organizovanih kao potrošači, štediša ili investitori, omogućeno je preciznim definisanjem zadrugnih vrednosti i principa za 21. vek

Ključne zadrugne vrednosti su: samopomoć, samoodgovornost, demokratija, jednakost, pravednost i solidarnost. Pored toga, poštenje, otvorenost, društvena odgovornost briga za druge, takođe, predstavljaju vrednosti kojima bi zadrugari trebalo da se rukovode u svom udruživanju.

Tomislav Klarić-Kukuz, mag.oec, MBA
kontakt: 00385 (0) 989779607
e-mail: t.klarić.k@gmail.com

ZADRUGE PO SEKTORIMA U RH (% - 2017.)

STANJE I MOGUĆNOSTI ZEMLJORADNIČKIH ZADRUGA U EU

- **Zadrugarstvo u EU** danas predstavlja vrlo značajan oblik udruživanja što je jednim delom vezano za dugu tradiciju poslovanja, koja datira još od sredine 19. veka. Brojem od gotovo 300.000 zadruga i direktnim zapošljavanjem 4,8 miliona radnika, indirektnim uticajem na 140 miliona stanovnika, zadrugarstvo je nepobitno važan faktor ekonomskog razvoja.
- Kao dokaz za to koliko su zadruge danas u EU jake, govori i činjenica da su se mnoge razvile i u sektorima u kojima su jake i profitne organizacije, kao što su bankarstvo, osiguranje, farmacija, zdravstvo, poljoprivreda i dr.
- Na osnovu analiza i dobre prakse poslovanja, donesen je **Zakon o razvoju zadruga u Evropi** sa tri glavna cilja:
 - *intenzivnija promocija zadrugarstva širom EU i promocija osnivanja novih zadruga;*
 - *unapređenje zadružnog zakonodavstva;*
 - *održavanje i unapređenje zadružne uloge i zadružnog doprinosa društvu.*

EU će podržavati: promociju zadružnog poslovanja, unapređenje saradnje u cilju razvoja zadružnog poslovanja; razvoj novih tehnika za skupljanje i analizu podataka; organizaciju edukacija, obrazovanja i prekvalifikacije; osiguranje najbolje poslovne podrške temeljene na prethodnim iskustvima; razvoj zadruga kroz pristup EU fondovima i programima; razvoj regulative vezane za zadruge. U Evropi, većina poljoprivredne proizvodnje se odvija putem zadruga:

- Francuska – 75% poljoprivredne proizvodnje
- Finska – 74% proizvodnje mesa, 96% mlečnih proizvoda
- Norveška – 95% proizvodnja mleka, 70% – proizvodnja jaja
- Poljska – 75% proizvodnje mesa
- Slovenija – 72% proizvodnje mleka, 77% proizvodnje krompira

Stanja zemljoradničkog zadrugarstva u EU je na izuzetno visokom nivou, pošto je većina zemalja prepoznala veliku šansu za ekonomskim napretkom kroz formiranje zadruga.

Ulaganje u poljoprivrednu proizvodnju predstavlja veliki rizik, mali i srednji proizvođači ne mogu da budu u potpunosti konkurentni na tržištu i ne mogu za odgovarajuću cenu da prodaju svoje proizvode.

Jedan od osnovnih faktora ekonomskog napretka u poljoprivrednoj proizvodnji je kvalitet, kvantitet i kontinuitet proizvodnje, a to jedino možemo da postignemo udruživanjem više proizvođača.

EU preko **IPARD fondova** svake godine pruža veliku podršku poljoprivrednim proizvođačima, putem bespovratnih sredstava koji u mnogome olakšavaju poljoprivrednu proizvodnju. Zakoni, koje donosi EU, značajno su uticali na stanje zemljoradničkog zadrugarstva u Evropi. Sistem koji je uspostavljen u samom funkcionisanju zadruga u zemljama EU, se, pre svega, ogleda u slobodnoj trgovini između država EU, gde su usvojene značajne olakšice prilikom izvoza robe, smanjene su cene carina olakšan je robni promet između država EU.

Mogućnosti zadrugarstva u EU. Iz godine u godinu sve su veći rezultati, koji se postižu u samoj poljoprivrednoj proizvodnji su iznad svakog proseka. Prepoznat je veliki značaj ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju putem kupovine nove savremenije mehanizacije, ulaganja u genetiku, digitalizacija proizvodnje, poboljšanje industrije sredstava za zaštite bilja i životne sredine.

ZAKLJUČAK

- ✓ Ostvarivanje ekonomskih interesa članova zadruge, najbitniji je aspekt osnivanja, poslovanja i razvoja zadruge.
- ✓ Unapređenjem i razvojem zamljoradničkih zadruga i njihovih delatnosti ostvaruje se širi ekonomski, socijalni i opšti društveni interes. Od povećavanja zapošljavanja u seoskim sredinama, stimulacijom mladih ljudi za ostanak na selu, do unapređenja poljoprivredne proizvodnje i očuvanja životne sredine, kao i drugih aspekata života u ruralnim sredinama.
- ✓ Unapređenje i razvoj zadrugarstva zahteva hitno unapređenje uslova za njegovo uređivanje i osavremenjivanje, jako bitan faktor za bolje funkcionisanje zemljoradničkih zadruga je izmena zakonske regulative kojom se uređuje odgovornost zadrugara.

"OKRENIMO SE ZADRUGARSTVU"

U Zapadnoj Evropi je trend već godinama da se proizvodi kupuju direktno od proizvođača.

EU prakse zadruživanja mogu pomoći u razvoju individualnog sektora poljoprivrede u Republici Srbiji.

Nema razvoja poljoprivrede bez zadrugarstva.

Motivi poljoprivrednika za udruživanje ARGUMENTI ZA UDRUŽIVANJE

Ekonomski motivi

- *zadržavanje konkurentne pozicije i tržišnog udela*
- *obezbeđenje stabilnog tržišnog kanala;*
- *efektniji marketing;*
- *proširenje kapaciteta;*
- *poboljšanje kvaliteta proizvoda;*
- *poboljšanje pregovaračke pozicije;*
- *plaćanje konkurentne proizvođačke cene;*
- *moгућност nabavke jeftinijih inputa;*
- *bolje mogućnosti tj. više novca za investicije;*
- *nabavka potrebnih proizvoda ili usluga;*
- *bolji pristup tržišnim informacijama;*
- *smanjenje proizvodnih troškova ili ekonomija obima;*
- *bolje mogućnosti za dobijanje državne podrške;*

Socijalni motivi

- *pružanje osećaja sigurnosti;*
- *poslovanje u obližnjem području;*
- *bolje mogućnosti za aktivnosti obuke;*
- *bolje mogućnosti za upoznavanje sa gazdinstvima u drugim zemljama;*
- *bolje mogućnosti za podršku lokalnoj zajednici;*
- *stvaranje novih poznanstava, što može biti korisno;*
- *bolje mogućnosti za rešavanje uobičajenih problema zadrugara;*
- *veće mogućnosti da zadrugari izraze svoje mišljenje u aktivnostima zadruge;*
- *veće mogućnosti da se koncentrišu na postizanje istih ciljeva, interesa;*
- *bolje mogućnosti za održavanje dobre unutrašnje klime*

- ARGUMENTI ZA UDRUŽIVANJE -

Zadruge su nam danas potrebne radi zaustavljanja daljeg pada poljoprivredne proizvodnje, imajući u vidu da smo prethodnih godina često imali negativnu stopu rasta u poljoprivredi

Siva ekonomija je danas dominantan oblik trgovine poljoprivrednim proizvodima od čega problema imaju i poljoprivredni proizvođači i država. Država ne ubira prihode od PDV-a, a poljoprivrednici su izloženi gruboj eksploataciji, kako u sektoru nabavke, tako i u sektoru prodaje. Vraćanje prometa poljoprivrednih proizvoda u regularne trgovinske tokove može se obezbediti samo ako država suzbije sivu ekonomiju i zadruge preuzmu svoju funkciju organizacije i prometa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Razvoj sela je danas jedino moguć ako postoje subjekti u selu, koji mogu da nose takav razvoj, zadruge i mala, srednja preduzeća, kao i drugi oblici poslovnih aktivnosti. Ovo zbog toga što su zadruge i u ranijem periodu pokazale da mogu uspešno da obavljaju svoju društvenu funkciju u selima, a pre svega, da zapošljavanjem mladih visoko-stručnih kadrova obezbede kritičnu intelektualnu masu za brži transfer tehnologije u poljoprivrednu proizvodnju i uticaj na razvoj kulture, prosvete, seoskog turizma i drugih oblika života u selu.

Zapošljavanjem visoko-stručnih kadrova i ostale radne snage u selima rešio bi se problem nezaposlenosti.

- ARGUMENTI ZA UDRUŽIVANJE -

Zemljoradničke zadruge kroz istoriju bile su usko povezane sa **promenama u društvu i promenama u ekonomskom sistemu**

Zakon o zadrugarstvu, koji je donet januara 2017.godine, uticao je na isticanje neophodnosti udruživanja i poslovanja po principima zadrugarstva

Na ovaj zakon se dugo čekalo, jer je bio u pripremi još od 2007. godine, ali je donet tek 2017. što je prouzrokovalo da u ovoj sferi zaostajemo više, nego po nekim drugim pitanjima, u odnosu na razvijene zemlje

- ARGUMENTI ZA UDRUŽIVANJE -

Veliki broj sitnih gazdinstava nema količinu proizvoda za samostalan nastup na tržištu, nisu interesantni velikim kupcima, pa se zadruga javlja kao zastupnik interesa poljoprivrednika

Poljoprivredni proizvođači preko zadruga imaju zagarantovan plasman proizvoda i ostvaruju uštede u vremenu, jer ne moraju tražiti kupce, a često ni ne poznaju tržišne tokove

Udruživanje poljoprivrednika omogućuje organizovane edukacije o agrotehnologijama, upravljanju kvalitetom i dr.

Moguće je ostvariti više cene proizvoda putem zadruga i rabate kod nabavke inputa zbog većih količina

Zadruga ima mogućnost da pribavi opremu i sredstva koja individualni poljoprivrednik teško može sam realizovati, zbog visoke vrednosti investicije

HVALA NA PAŽNJI!

STUDENTSKA DEBATA

Poljoprivredno zadrugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Facilitator:

Prof. dr Radivoj Prodanović

Učesnici:

Olivera Kečić
Janko Potrebić
Jana Kovačević
Aleksa Tintor
Sonja Lucić

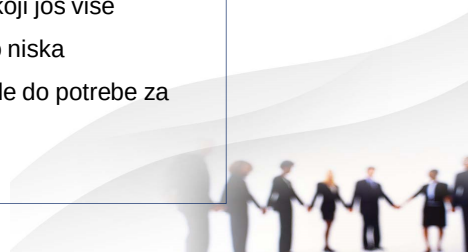
Novi Sad, 03 – 04 April 2023

„Udruživanje je zakon života na kome se temelji veliki napredak“

U V O D

- ✓ Poljoprivredno zadrugarstvo u Republici Srbiji ima dugu tradiciju.
- ✓ Zadruge su odigrale značajnu ulogu u razvoju agrarnog sektora.
- ✓ Vremenom su se poljoprivredne zadruge udaljile od suštine zadružne ideje.
- ✓ Uočljivo je nepoverenje većine poljoprivrednika u zadruge.
- ✓ U ponovo uspostavljenim tržišnim uslovima privređivanja poljoprivrednici u Republici Srbiji suočavaju se sa jakom konkurencijom, koji još više pogoršava njihov nezavidan ekonomski položaj. Izrazito niska konkurentnost i otežan pristup tržištu, neminovno dovode do potrebe za organizovanjem i udruživanjem poljoprivrednika.

OSNIVANJE ZADRUGE

- ☐ Zemljoradničku zadrugu može osnovati najmanje pet poslovno sposobnih zadrugara i drugih fizičkih lica, koji imaju u svojini ili po drugom osnovu koriste zemljište (zakup), objekte ili sredstva za rad u poljoprivredi
- ☐ Zadruge se osnivaju i posluju prema zakonima o zadrugama, koju je propisla Republika Srbija, najvažniji akt za osnivanje zadruga je Ugovor o osnivanju zadruga.
- ☐ **Organi zadruga su:** skupština zadruga, direktor zadruga, upravni odbor, nadzorni odbor.

ZADRUGAR I PRESTANAK RADA ZADRUGE

- ✓ Minimalan osnivački kapital nije određen, osim što je propisana jednakost zadružnih uloga. U upravljanju zadrugom zadrugari imaju jednako pravo glasa, "**jedan zadrugar jedan glas**".
- ✓ **Zadrugar** je fizičko lice koje je član zadruge i u celosti ili delimično posluje preko zadruge, odnosno lice koje preko zadruge prodaje svoje proizvode odnosno usluge, nabavlja proizvode ili koristi usluge potrebne za obavljanje svoje delatnosti ili na drugi način neposredno učestvuje u obavljanju delatnosti radi kojih je zadruga osnovana.
- ✓ **Zadruga prestaje**: ako joj je izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti; spajanjem sa drugom zadrugom, pripajanjem drugoj zadrugi, odnosno podelom na više novih zadruga; istekom vremena na koje je osnovana; odlukom skupštine; stečajem; ako ne obavlja delatnost duže od dve godine neprekidno i u drugim slučajevima utvrđenim zakonom.
- ✓ Zakonskom regulativom nije jasno definisana međusobna odgovornost zadrugara. Prilikom prestanka rada zadruge ili odlaskom u stečajni postupak zadruge svi zadrugara su zajedno odgovorni i jednako odgovaraju za sve probleme, koji su doveli do stečaja. Zadrugari su odgovorni za probleme zadruge i u slučaju da je drugi zadrugar napravio problem solidarno svi odgovaraju za probleme.

A2

DELATNOST ZEMLJORADNIČKE ZADRUGE

- Osnovne delatnosti zemljoradičke zadruge su ugovaranje proizvodnje sa zadrugarima, nabavka repromaterijala za zadrugare, obavljanje usluge skladištenja i prodaje njihovih proizvoda
- Zemljoradičke zadruge u svom poslovanju koriste sopstvenu imovinu, zatim imovinu zadrugara i drugih pravnih i fizičkih lica po posebnim uslovima i ugovorima
- Zemljoradičke zadruge se registruju za sledeće delatnosti:
 1. Organizovanje poljoprivredne proizvodnje na posedima zadrugara, kapacitetima zadrugara i drugih lica:
 - RATARSKA PROIZVODNJA
 - PROIZVODNJA SEMENSKOG MATERIJALA
 - POVRTARSKA PROIZVODNJA
 - VOČARSKO VINOGRADARSKA PROIZVODNJA
 - STOČARSKA I ŽIVINARSKA PROIZVODNJA

STANJE POLJOPRIVREDNOG ZADRUGARSTVA U SRBIJI

U funkciji obnove i podsticanja zadrugarstva plan je da do 2025. godine, svako selo ima po jednu zadrugu. Država je značajno uticala donošenjem novih i izmenom starih zakona o zadrugama i tako podstakla otvaranja novih zadruga

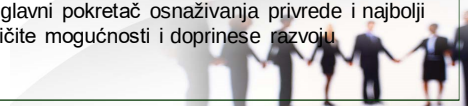
Da bi se zadrugarstvo sačuvalo od daljeg urušavanja i da bi se unapredilo funkcionisanje, neophodno je zaustavljanje pada poljoprivredne proizvodnje što je moguće učiniti efikasnijim sprovođenjem mera agrarne politike u čijem kreiranju moraju učestvovati predstavnici zadrugarstva.

Srbija još nije jasno definisala zakone, koji su vezani za zadrugarstvo. Vlasnička struktura zadrugarstva nije najjasnije određena, odgovornost zadrugara nije jasno podeljena

STANJE POLJOPRIVREDNOG ZADRUGARSTVA U SRBIJI

- U Srbiji postoji veliki problem udruživanja, poljoprivrednici nemaju hrabrosti da se udružuju u zadruge, vlada veliko nepoverenje
- Zakon nije jasno definisao odgovornost između zadrugara, niti je nepokretnu imovinu odgovarajuće definisao
- Jedan od velikih problema zadrugarstva u Srbiji su velike razlike u cenama između inputa i outputa poljoprivredne proizvodnje.
- Republika Srbija je 2021. godine usvojila izmenu strategija planiranja poljoprivredne proizvodnje, gde je intencija na dugoročnoj stabilizaciji cena inputa i outputa
- Srbija ima mogućnost da postane jedan od glavnih lidera u poljoprivrednoj proizvodnji.
- Pored rešavanja problema dispariteta cena moramo da redefinišemo agrarnu politiku i uskladimo zakone o udruživanju.
- Zemljoradničko zadrugarstvo u Srbiji ima velike mogućnosti ukoliko uspemo da ispunimo sve zahteve i podstaknemo poljoprivrednike na udruživanje.
- Jako je važno da u narednom periodu sprovedemo sve strateške planove, kako bi unapredili poljoprivrednu proizvodnju, a samim tim i podstakli otvaranje novih zemljoradničkih zadruga.
- Najbolji primer udruživanja bio je **PKB** (poljoprivredni kombinat Beograd), kao glavni pokretač osnaživanja privrede i najbolji primer kako udruživanje i koperacija više poljoprivrednika može da ponudi različite mogućnosti i doprinese razvoju poljoprivredne proizvodnje.

ЗАКЉУЧАК

- ✓ Poljoprivredna zadrugarstvo u Srbiji nije na visokom nivou
- ✓ Ostvarivanje ekonomskih i ostalih interesa članova zadruge, je osnov postojanja svake pa i poljoprivredne zadruge
- ✓ Unapređenjem i razvojem zamljoradničkih zadruga i njihovih delatnosti ostvaruje se širi ekonomski, socijalni i opšti društveni interes.
- ✓ Deluje da zadrugarstvo nema kapacitet da u dovoljnoj meri podstakne razvoj poljoprivrede, zbog brojnih problema i izazova s kojima se suočavaju.
- ✓ Za unapređenje i razvoj zadrugarstva zahteva prvo treba promeniti svest našeg poljoprivrednog proizvođača, prilagoditi zakonsku legislativu, motivacija zadrugara je od suštinskog značaja, ali treba rešiti i ostala pitanja i nedoumice

"DA DOMAĆE VIŠE VREDI"

Zato je bitno da se svest ljudi promeni u pogledu udruživanja, jer jedino tako možemo da stvorimo domaći brend i da ujedno imamo kvalitet, kvantitet i kontinuitet proizvodnje. Konstantnost u proizvodnji jedino možemo da ostvarimo udruživanjem više poljoprivrednika.

- ARGUMENTI PROTIV UDRUŽIVANJA -

Zadruge u našim uslovima su ispolitizovane i služe da bi povlašteni poljoprivrednici namirivali svoje lične interese.

Zaposleni u zadruzi, kao i neki zadrugari, koriste udruživanje da reše neke svoje poslovne probleme na uštrb poljoprivrednika, koji nesebičan doprinos daju, a pri tome zauzvrat ne mogu dobiti ni odgovarajuću cenu za svoje proizvode

Veliko je nepoverenje poljoprivrednika u koncept udruživanja i teško ih je animirati se udružuju, jer od tog veću korist izvlače država i zadrugari, koji imaju političke veze i kontakte

Saradnja među ljudima jako veliki problem, pogotovo što su u prethodnom periodu proizvođači hrane više puta bili prevareni. Npr. kod apliciranja za kreditna sredstva teško možete očekivati da će vam bilo koji zadrugar biti žirant, jer generalno nema poverenja ni solidarnosti između ljudi

U zadrugu se udružuju poljoprivrednici različitih stavova po pitanju biznisa i sl. I teško je zajednički voditi preduzeće. Praktično nemoguće je usaglasiti strateški cilj među zadrugarima

Nabavka opreme za zadrugu može biti problem, jer će se teško moći dogovoriti koji će zadrugari eksploatisati opremu i sredstva i u kojem obimu. U narodu se kaže „što je svačije to je ničije“

- ARGUMENTI PROTIV UDRUŽIVANJA -

Veliki broj zadruga osnovan je ili se pak nastojalo revitalizovati zadrugarstvo kroz projekat kog vodi Ministarstvo poljoprivrede „500 zadruga u 500 sela“ (25 miliona €), ali je to više politički marketing nego stvarna želja da se pomogne poljoprivrednicima. Vidljivih efekata tog projekta za sad nema

Ugovaranje proizvodnje može zadrugu da uvuče u problem, posebno ako se ne mogu ispoštovati dogovorene količine i onda se gubi poverenje od strane kupaca, narušava poslovanje i sve to negativno deluje na zadrugare. Ako zadrugari mogu da prodaju proizvode po većoj ceni oni će to i učiniti i time neće biti realizovan ugovor, koji je zadruga potpisala. Zašto bi poljoprivrednici plasirali svoje proizvode preko zadruge, ako mogu dobiti višu cenu na tržištu. Neće se oni žrtvovati da zadruga opstane.

U periodu socijalizma zemljoradničke zadruge bile su pod velikim uticajem društveno-političkog sistema, koji je udaljio poslovanje zadruga od principa tržišne privrede i poslovanja u skladu sa zadružnim principima i zadružnim vrednostima. Sve ove promene vremenom su dovodile do narušavanja poslovanja i funkcionisanja zadružnog sistema

Poljoprivrednici nemaju razvijenu poslovnu svest o ozbiljnom biznisu i zbog toga ih zadružni način poslovanja ne interesuje toliko

- ARGUMENTI PROTIV UDRUŽIVANJA -

Zadruga je preokupirana proizvodnjom i ne razmišlja se toliko kome prodati robu. Primer iz prakse. Zbog nemogućnosti da se dogovore zadrugari da prodaju robu po solidnoj ceni „x“ odmah nakon berbe, jer je nekolicina članova verovala da se može postići viša cena kroz nekoliko meseci, ta bolja ponuda je izostala i proizvodi su utrženi po značajno nižoj ceni od one koja se mogla ostvariti odmah nakon berbe, a plus toga što su napravljeni dodatni troškovi čuvanja voća

Udruživanje je izgubilo smisao jer sve znanje je danas na internetu, u naučnim časopisima, stručnim sajtovima i dr. Individualni proizvođači mogu da se savetuju o svim važnim stručnim pitanjima sa delatnicima poljoprivrednom stručnom službom

Danas većina poljoprivrednika ima pametne telefone, internet i mogu se oglašavati i pronaći kupce, tako da posrednička usluga zadruge nije neophodna

Zadruge imaju sve više problem oko angažovanja sezonske radne snage, a individualni poljoprivrednici ovaj problem lakše prevazilaze (rade članovi gazdinstva)

HVALA NA PAŽNJI !

USVAJANJE AGROEKOLOŠKIH PRINCIPA ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU PODSTAKNUĆE RAZVOJ POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE

Tim 1

Učesnici: Krpan Marija, Fluture Adrian, Tojić Aleksandar

*Fasilijator: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na
Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu*

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common
agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus +
Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP
— ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Uvod

- Poljoprivredne površine i šume zauzimaju veći deo površine naše teritorije i imaju ključnu ulogu u utvđivanju zdravlja ruralnih ekonomskih sredina kao i ruralne životne sredine.
- Poljoprivreda može značajno da doprinese održivom ekonomskom razvoju.
- Poljoprivrednici vrše mnoge različite funkcije, počev od proizvodnje hrane i neprehrambenih poljoprivrednih proizvoda preko upravljanja ruralnim područjima, do očuvanja prirode i seoskog turizma.
- Poljoprivreda ima višestruku funkciju.

Uvod

- Evropa je istovremeno jedan od najvećih izvoznika, i u isto je vreme najveći svetski uvoznik hrane, pretežno iz zemalja u razvoju.
- Evropska poljoprivredna proizvodnja upotrebljava sigurne i čiste metode proizvodnje koji ne zagađuju životnu sredinu, i na taj način proizvode visokokvalitetne proizvode, koji su u skladu sa zahtevima potrošača.
- Uloga poljoprivrednog sektora u EU je, osim proizvodnje hrane i da garantuje opstanak seoskih sredina kao mesta za život i rad.

Uvod

- Sektori poljoprivrede i proizvodnje hrane su od velikog značaja za privredu Evropske unije.
- EU je druga u svetu po izvozu poljoprivrednih proizvoda (posle SAD), a prva u svetu po obimu proizvodnje prehrambenih proizvoda i među najvećima po broju potrošača.
- Po broju zaposlenih u EU, ovi sektori zauzimaju treće mesto.
- Zajednička agrarna politika je doživela nekoliko reformi. U početku je glavni cilj bio da se osigura dovoljnost hrane za stanovništvo EU, tako da je agrarna politika i proizvodnja hrane bila usmerena ka povećanju produktivnosti i na ruralni razvoj.

Zajednička poljoprivredna politika (CAP – Common Agricultural Policy)

- Zajednička poljoprivredna politika EU se utvrđuje na nivou Unije od strane vlada zemalja članica, a sprovodi od strane svake pojedinačne zemlje članice.
- U Evropskoj uniji, sektori poljoprivrede i prehrambene industrije su od samog početka postojanja zajednice bili od vitalnog interesa, između ostalog i zbog sećanja na period nestašice hrane za vreme i odmah posle II svetskog rata.
- Rana ZPP je imala jasan cilj da da značenje boljoj produktivnosti poljoprivrednika, shodno tome da potrošači imaju stabilnu ponudu hrane po pristupačnim cenama i da osigura da će Evropska Unija duže vreme imati održiv poljoprivredni sektor.

Zajednička poljoprivredna politika (CAP – Common Agricultural Policy)

- Rimskim sporazumom iz 1957. god definisani su glavni ciljevi **zajedničke poljoprivredne politike**, sledeće godine su postavljeni njeni principi, a 1962. god. je stupila na snagu.
- Ona predstavlja skup pravila i mehanizama kojima se reguliše proizvodnja, trgovina i prerada poljoprivrednih proizvoda u EU.
- Zakonska osnova jeste **Rimski sporazum (tj. Sporazum o osnivanju EEC), deo II, članovi 32-38. U članu 33 navedeni su ciljevi zajedničke poljoprivredne politike.**

Zajednička poljoprivredna politika (CAP – Common Agricultural Policy)

Današnji ZPP ima tri jasna ekološka cilja, od kojih je svaki utemeljen u Evropskom zelenom dogovoru i Strategiji od „od farme do trpeze”:

- ▶ borba protiv klimatskih promena;
- ▶ zaštita prirodnih resursa;
- ▶ unapređenje biodiverziteta.

Svaki od ovih ciljeva je podržan od strane ZPP-ove putem promocije organske poljoprivrede i odgovornog upravljanja inputima kao što su pesticidi i đubriva.

Mere zaštite životne sredine u ZPP

Mere zaštite životne sredine u ZPP koje podstiču zelenu poljoprivredu i sprovode ekološka pravila čine centralni deo ZPP:

- ▶ standardi unakrsne usklađenosti povezuju finansijsku podršku sa pravilima EU o životnoj sredini, kao i zdravlju ljudi, biljaka i životinja;
- ▶ zelena direktna plaćanja uvode obavezne radnje (održavanje trajnih travnjaka, raznovrsnosti useva i ekoloških fokusnih područja), a svaka je usmerena ka zaštiti životne sredine i borbi protiv klimatskih promena;
- ▶ politika ruralnog razvoja podržava investicije i poljoprivredne aktivnosti koje doprinose klimatskim akcijama i održivom upravljanju prirodnim resursima.

Klimatski i ekološki ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike

- ▶ Novi ZPP ide ka postizanju zelenog i održivog sistema poljoprivrede u EU

Uključuje:

- ▶ uslove za zaštitu životne sredine i standarde koje treba da ispune poljoprivrednici;
- ▶ prošireni skup dobrovoljnih ekoloških radnji dostupnih poljoprivrednicima, kroz eko šeme i politiku ruralnog razvoja.

Klimatski i ekološki ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP)

Najvažniji strateški dokumenti EU za klimatske i ekološke ciljeve:

- Evropski zeleni dogovor
- Strategija od „od farme do trpeze”
- Strategija o biodiverzitetu za 2030. godinu
- Novi akcioni plan cirkularne ekonomije (CEAP)
- Ambicija o nultom zagađenju

**- USVAJANJE AGROEKOLOŠKIH PRINCIPA ZAJEDNIČKE
POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU PODSTAKNUĆE RAZVOJ
POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE
- ARGUMENTI ZA -**

Usvajanje agroekoloških principa zajedničke poljoprivredne politike EU
će poboljšati produktivnost naše poljoprivredne proizvodnje

Otvora se niz prilika za povećanje konkurentnosti ekonomije i
privlačenje čistih i tehnološki naprednih investicija

Poboljšanje kvaliteta vazduha, zaštite reka, kao i poboljšanje ukupnog
kvaliteta života građana

Mogućnosti dublje integraciju u međunarodne lance vrednosti

Potencijalni pristup značajnim resursima EU za finansiranje zelene
tranzicije

**- USVAJANJE AGROEKOLOŠKIH PRINCIPA ZAJEDNIČKE
POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU PODSTAKNUĆE RAZVOJ
POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE
- ARGUMENTI ZA -**

Obezbeđivanje boljeg životnog standarda poljoprivrednog
stanovništva

Povećanje zarada zaposlenih u poljoprivrednom sektoru

Obezbeđivanje kontinuiranog snabdevanja potrošača ekološkim
proizvodima po prihvatljivim i razumnim cenama

Zaštita ruralnih zajednica - Selo je jedno od naših najvećih bogatstava,
a poljoprivrednicima je potrebna pomoć da zaštite ruralnu sredinu

Pojačana zdravstvena kontrola biljaka i stoke

Unapređjena zaštita zdravlja potrošača

Zaštita životne sredine za buduće generacije, podrška ekologiji

HVALA VAM NA PAŽNJI!

USVAJANJE AGROEKOLOŠKIH PRINCIPA ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU PODSTAKNUĆE RAZVOJ POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE

Tim 2

Učesnici: Nikola Uvaček, Dragan Pavlović, Srđan Matijević

Fasilijator: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, redovni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Razvoj Zajedničke poljoprivredne politike

- U prvoj fazi, zajednička poljoprivredna politika (ZPP) je imala za cilj da poveća produktivnost i obezbedi povoljan životni standard poljoprivrednika
- 1964. god. osnovan je **Evropski fond za upravljanje i garancije u poljoprivredi** kao institucionalna podrška ZPP-u
- Danas se ova podrška ostvaruje putem Evropskog fonda za garancije u poljoprivredi (European Agricultural Guarantee Fund-EAGF) i Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (European Agricultural Fund for Rural Development-EAFRD)

Finansiranje Zajedničke poljoprivredne politike

- U prvim godinama postojanja Unije, za realizaciju Zajedničke poljoprivredne politike je odvajan veliki deo budžeta EU.
- Danas se za realizaciju ovog dela budžeta izdvaja oko € 55 milijardi godišnje, što čini oko 40% ukupnog budžeta EU, odnosno približno 0,5% BDP Unije.

Sredstva za ovu namenu čine značajan deo budžeta EU:

- 1984. čak 71% budžeta EU je bilo namenjeno ZPP;
- 1992. ZPP čini 48% budžeta;
- 2013. 32% učešće ZPP u ukupnom budžetu Unije;
- 2021. ZPP čini 33,1% budžeta EU-27 (55,71 milijardi evra).

Hronologija nastavka i reformi ZPP

1957.

Ugovorom iz Rima stvara se Evropska ekonomska zajednica (prethodnica današnjeg EU), koja obuhvata šest zapadnoevropskih zemalja.

1962.

Nastaje zajednička poljoprivredna politika ZPP je predviđena kao zajednička politika kojoj su ciljevi građanima EU-a osigurati hranu po prihvatljivim cenama, a poljoprivrednicima primeren životni standard.

1984.

ZPP doživljava uspeh.

Poljoprivredna gazdinstva postaju toliko produktivna da proizvode više hrane nego što je potrebno.

Višak hrane čuva se i dovodi do tzv. „planina hrane”. Uvodi se nekoliko mera kako bi se obim proizvodnje približio potrebama tržišta.

1992.

ZPP se preusmerava s podrške tržištu na podršku proizvođaču. Smanjuju se podrške cenama i zamenjuju se direktnim isplatama potpora poljoprivrednicima, kojima se usmerava ekološki prihvatljivije delovanje. Reforma se odvija istovremeno s Konferencijom UN-a o zaštiti životne sredine i razvoju („Earth Summit”) u Riju 1992., kojom se pokreće načelo održivog razvoja.

2003.

Novom reformom ZPP-a subvencije se odvaja od proizvodnje. Poljoprivrednicima se sada isplaćuju sredstva pod uslovom da se brinu o poljoprivrednom zemljištu i da poštuju norme o zaštiti životne sredine, dobrobiti životinja i bezbednosti hrane.

2013.

Sprovodi se reforma ZPP-a kako bi se ojačala konkurentnost poljoprivrednog sektora, održiva poljoprivreda i inovacije i podržalo stvaranje radnih mesta i rast u ruralnim područjima.

2020.

Evropski zeleni dogovor ima za cilj da podstakne efikasno korišćenje resursa prelaskom na čistu, kružnu ekonomiju i zaustavi klimatske promene, vrati gubitak biodiverziteta i smanji zagađenje.

Razvoj Zajedničke poljoprivredne politike

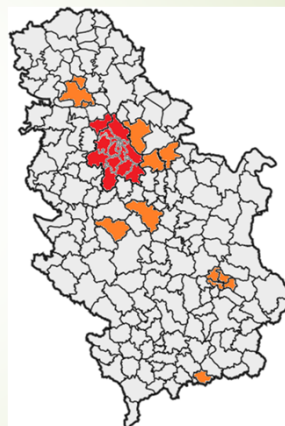
Koristi od ZPP:

- visok rast poljoprivredne proizvodnje
- rast životnog standarda poljoprivrednika
- razvoj nerazvijenih oblasti
- samodovoljnost u snabdevanju

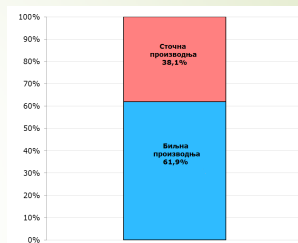
Karakteristike ruralnih oblasti u Srbiji

- Ruralne oblasti u Srbiji čine 89.98% teritorije zemlje,
- 58.37% stanovništva,
- Svaki peti stanovnik sela u Srbiji je stariji od 65 godina,
- Prosečna starost je najnepovoljnija u južnoj i istočnoj Srbiji - 45,7 godina,
- Stopa nezaposlenosti - 20.1%

Struktura poljoprivredne proizvodnje

- o Dve trećine vrednosti poljoprivredne proizvodnje dolazi iz biljne proizvodnje.
- o Kukuruz je najvažniji proizvod, i čini 25% ukupne vrednosti poljoprivredne proizvodnje.
- o Preostalu trećinu poljoprivredne proizvodnje čini stočarstvo, gde je najčešće gajenje goveda sa učešćem od 13 do 17%.
- o Ove vrednosti su ostale relativno nepromenjene tokom poslednje decenije.

Struktura gazdinstava

- Ukupno 631.552 poljoprivredna gazdinstva
- Od ukupnog broja gazdinstava, 48.1% čine oni sa manje od 2 ha, i oni koriste 8% ukupnog zemljišta,
- Od ukupnog broja gazdinstava, samo 1% sa više od 50ha,
- Prosečna parcela korišćene poljoprivredne površine po gazdinstvu u Srbiji iznosi 5,4 hektara, što je oko jedne trećine EU proseka-28 (14.5 hektara).
- Nizak nivo obuke radne snage - manje od 5% njih završilo više od osnovne škole
- Prosečna veličina gazdinstva 5,4ha

	Gazdinstva		Korišćeno zemljište	
	Број	%	ha	%
total	631,552	100	3,437,423	100
0 ha	10,107	1.6	0	0
> 0-< 2 ha	298,286	46.5	273,622	8.0
2-<5 ha	182,489	29.3	596,052	17.3
5-<10 ha	89,083	14.3	617,281	.8
10-<20 ha	32,313	5.2	435,499	12.7
20-<30 ha	7,677	1.2	185,846	5.4
30-<50 ha	5,352	0.9	203,666	5.9
50-<100 ha	4,394	0.7	314,096	9.1
100 ha i više	1,851	0.3	811,362	23.6

**USVAJANJE AGROEKOLOŠKIH PRINCIPA ZAJEDNIČKE
POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU PODSTAKNUĆE RAZVOJ
POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE
– ARGUMENTI PROTIV-**

Skromna sredstva za finansiranje ruralnog razvoja

Trenutno jak akcenat na direktnu podršku po površini i po glru

Preko 90 % poljoprivrednog budžeta se izdvaja za direktna plaćanja i koriste ga uglavnom veći proizvođači

Prevalencija malih gazdinstava je ključna prepreka dinamičnijem rastu poljoprivrede

Južni delovi Srbije imaju slabo iskorištene poljoprivredne resurse

**USVAJANJE AGROEKOLOŠKIH PRINCIPA ZAJEDNIČKE
POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU PODSTAKNUĆE RAZVOJ
POLJOPRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE
– ARGUMENTI PROTIV-**

Prisutne su velike regionalne razlike u veličinama gazdinstava i vrsti poljoprivrednih aktivnosti

Investicionu podršku za gazdinstva i unapređenje objekata za prerađu hrane koriste veći proizvođači

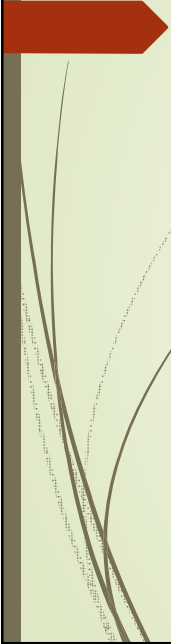
Nedovoljne promene u strukturi gazdinstava (prevladava stanovništvo preko 65 godina) i nizak obrazovni nivo poljoprivrednog stanovništva

Nizak nivo podsticaja za ekološku proizvodnju i izvoz

Tehnološka zaostalost primarne proizvodnje i prehrambene industrije

„Smeđe industrije“ su još uvek značajan izvor zaposlenosti u regionu

Troškovi zelene tranzicije su izuzetno visoki

Hvala vam na pažnji !

STUDENSKA DEBATA

IPARD PROGRAM EU U FUNKCIJI POBOLJŠANJA VITALNOSTI I KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH

Facilitator:

Prof. dr Radivoj Prodanović

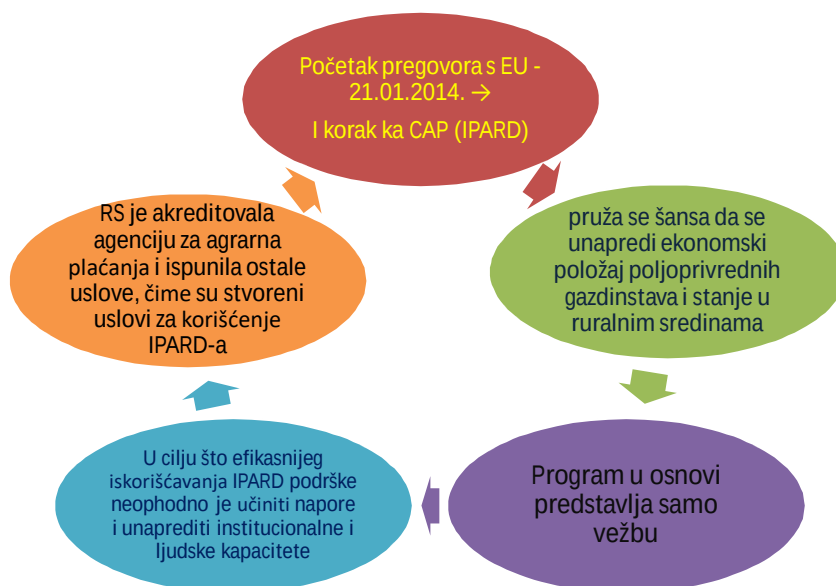
Učesnici:

Tijana Živković
Sanja Antić
Aleksandar Latinović
Jelena Pavlica
Nikola Stojanović

Novi Sad, 03 – 04 April 2023

UVOD

Stanje agrara u Republici Srbiji

- Značaj ruralnih područja
- Razvoj agrara uglavnom prati odsustvo adekvatnih mera agrarne politike
- Neadekvatna proizvodna struktura, uz trend smanjenja ili stagnacije stočnog fonda
- Skoro 1/8 obradivih površina se ne koristi
- Sitan posed, isparcelisanost, niski prinosi
- Problem finansiranja, povezivanja, podrške stručnih službi
- Depopulacija ruralnih područja
- Opremljenost savremenom mehanizacijom nije na nivou
- Potrošnja mineralnih đubriva je znatno smanjena
- Subvencije niske

Istorijat i karakteristike IPARD programa

- IPA - 17. jul 2006 → (oko 1,5 milijardi evra) namena:

Pomoć tranziciji i izgradnja institucija

Prekogranična saradnja

Regionalni razvoj

Razvoj ljudskih resursa

* Ruralni razvoj →→→→

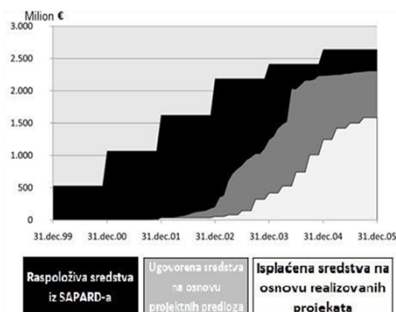

- SAPARD je ostvario uspeh na polju institucionalnog jačanja

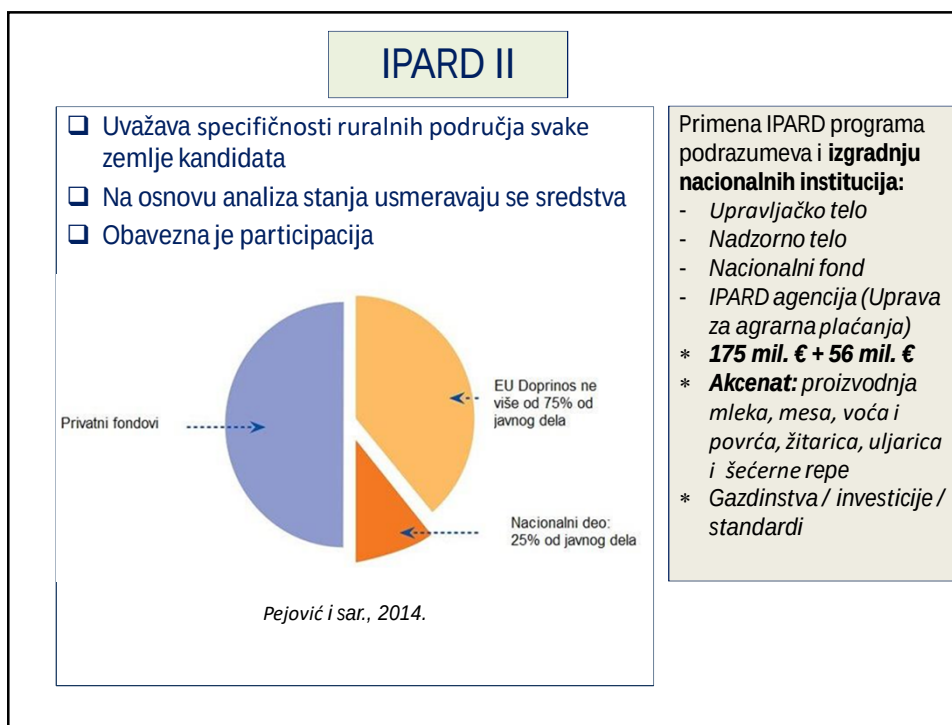
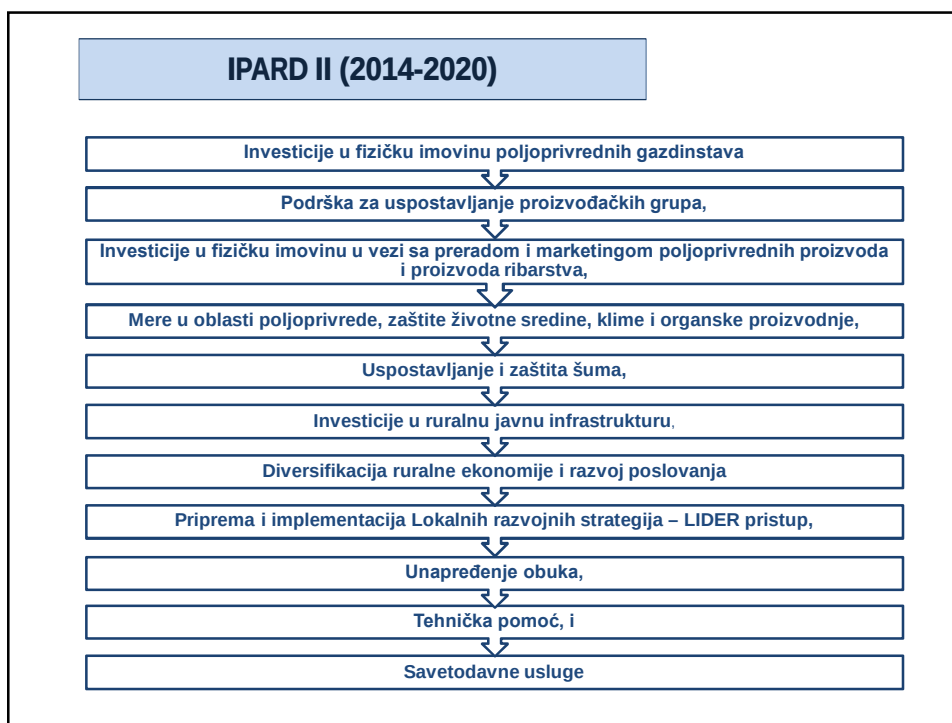
- Najveći izazovi, kada je u pitanju efikasno povlačenje sredstava iz predpristupnih fondova:

- ✓ Osigurati domaći budžet za sufinansiranje,
- ✓ Obezbediti dobar programski dokument,
- ✓ Korisnicima prilagoditi informacije i programski deo,
- ✓ Razbiti predrasude da je novac nedostupan običnima,
- ✓ Ne gajiti iluzije da će predpristupni fondovi rešiti sve probleme
- ✓ Odabrati prave prioritete i to manji broj u početku

Iskorišćenost sredstava SAPARD fonda

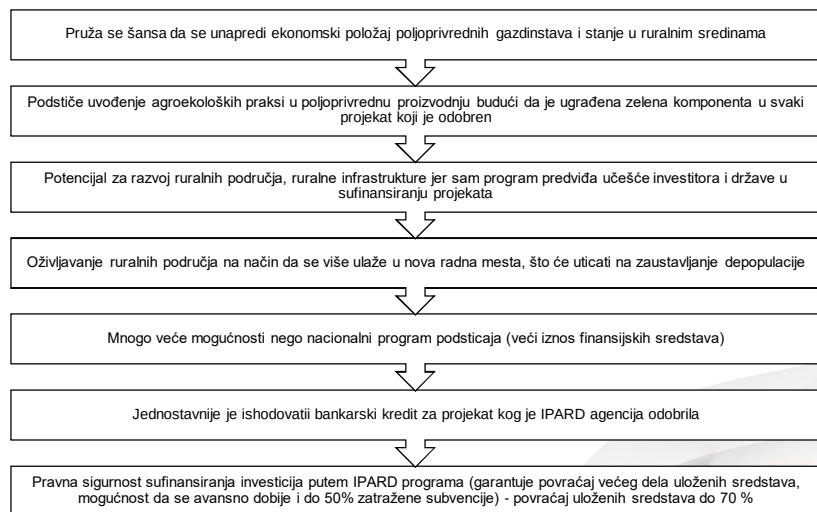
Mortensen, 2008

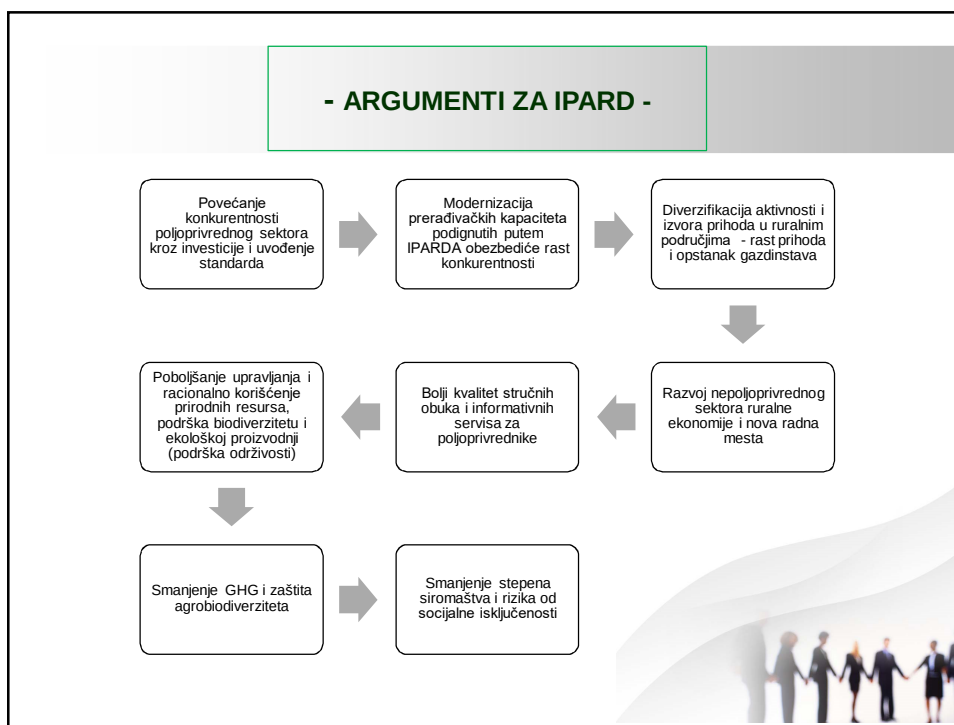
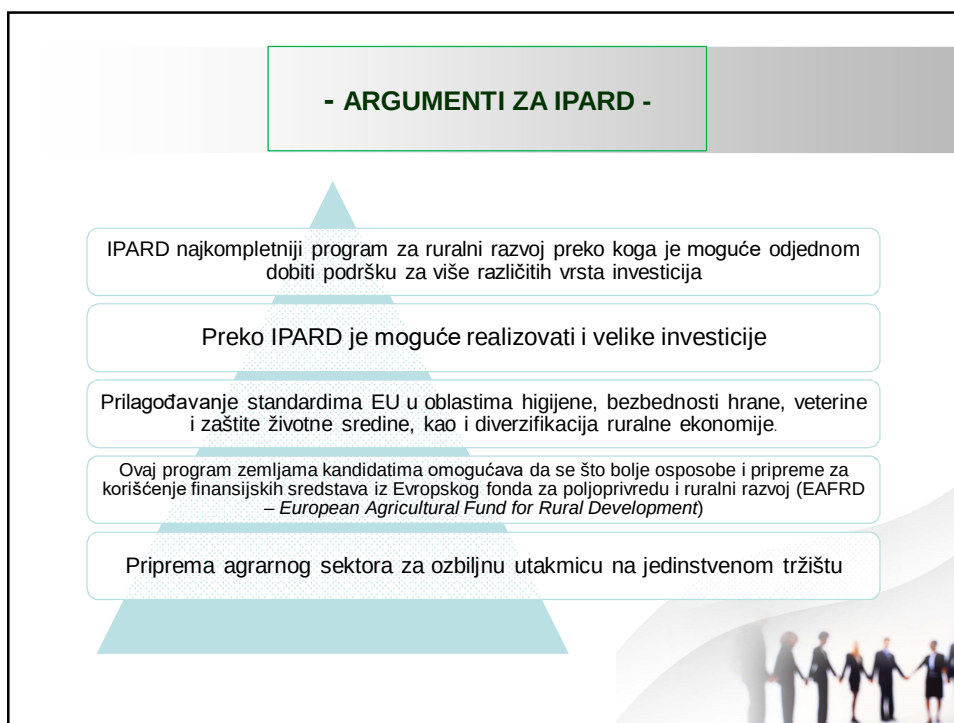

Finansijski plan IPARD II za Republiku Srbiju

MERA	Ukupna javna pomoć (€)	Doprinosi EU		Nacionalni doprinos	
		(€)	(%)	(€)	(%)
Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava (44 %)	101 386 667	76 040 000	75	25 346 667	25
Investicije u fizičku imovinu - prerada i marketing poljoprivrednih i proizvoda ribarstva (35%)	82 946 667	62 210 000	75	20 736 667	25
Agro-ekološko-klimatske mere i organska proizvodnja (5%)	10 294 118	8 750 000	85	1 544 118	15
LEADER (3 %)	5 833 333	5 250 000	90	583 333	10
Diverzifikacija poljoprivrednih gazdinstava (10 %)	23 333 333	17 500 000	75	5 833 333	25
Tehnička pomoć (3 %)	6 176 471	5 250 000	85	926 471	15
UKUPNO	229 970 588	175 000 000		54 970 588	

- ARGUMENTI ZA IPARD -

Zaključak

- Osnajivanje
ruralne
infrastrukture

- Rast
konkurentnosti
poljoprivrednih
subjekata

- Očekuje se
dinamiziranje
apliciranja za
IPARD

Analizirajući
iskustva okolnih
zemalja, može se
predvideti da će
IPARD unaprediti
ekonomski položaj
poljoprivrednih
gazdinstava i
podstaknuti razvoj
agrara i ruralnih
područja RS

HVALA NA PAŽNJI

STUDENTSKA DEBATA

IPARD PROGRAM EU U FUNKCIJI POBOLJŠANJA VITALNOSTI I KONKURENTNOSTI POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTVA

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in
Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by
the Erasmus + Programme of the European Union, Project:
101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-
TCH-RSCH

Facilitator:

Prof. dr Radivoj Prodanović

Učesnici:

Zorica Marić
Marija Ivanišević
Rastko Lazić
Nevena Jovanović
Vladimir Dragomirović

Novi Sad, 03 – 04 April 2023

UVOD

Da bi se Republika Srbija mogla prilagoditi
složenom sistemu EU, a posebno Zajedničkoj
agrarnoj politici (ZAP), mora da izvrše
institucionalne i regulacione reforme i da
osnaži ukupne kapacitete

Od 2007. godine
predpristupna podrška
poljoprivredi je peta
komponenta IPA – podrška za
ruralni razvoj (IPARD –
Instrument for pre-accession
assistance for rural
development)

Budući da je to kompleksan
poduhvat i da država aplikant
ne može samostalno da izvrši
reforme, EU tim zemljama
stavlja na raspolaganje
predpristupne fondove, koji
imaju za cilj brzu i efikasnu
prilagodbu ZAP

Osnovni cilj IPARD-a

da doprinese rešavanju problema strukturnih prilagođavanja u poljoprivrednom sektoru i ruralnim područjima, radi jačanja konkurentnosti na tržištu Evropske unije, kao i povećanje kvaliteta života u ruralnim područjima. Istovremeno, važan cilj je da se podrže pripreme u budućoj zemlji članici za sprovođenje pravnih tekovina Evropske zajednice (*Acquis Communautaire*) na području Zajedničke agrarne politike, kroz pravno, administrativno i institucionalno osposobljavanje

IPARD

- IPARD treba da poboljša tržišnu efikasnost, dâ podršku strategijama lokalnog i ruralnog razvoja, odnosno razvoja agrosektora u celini. Pored toga, cilj IPARD je dostizanje evropskih standarda i podizanje konkurentnosti agrosektora. Sredstva iz IPARD programa mogu se koristiti za:
 - investicije u restrukturiranje poljoprivrednih gazdinstava (objekti, skladišta, oprema i dr.);
 - udruživanje poljoprivrednih proizvođača, a radi odgovora proizvođača na tržišne zahteve, zajednički nastup na tržištima;
 - ulaganja u preradivačke kapacitete i marketing, radi povećanja konkurentnosti;
 - aktivnosti za unapređenje životne sredine i prirode (organska proizvodnja);
 - razvoj ruralne infrastrukture;
 - pripremu i realizaciju lokalnih razvojnih strategija;
 - razvoj malih i mikro preduzeća, koja se osim poljoprivrede bave i drugim delatnostima;
 - edukacije i tehničku pomoć subjektima uključenim u agrobiznis

Ciljevi upotrebe IPARD-a u Republici Srbiji

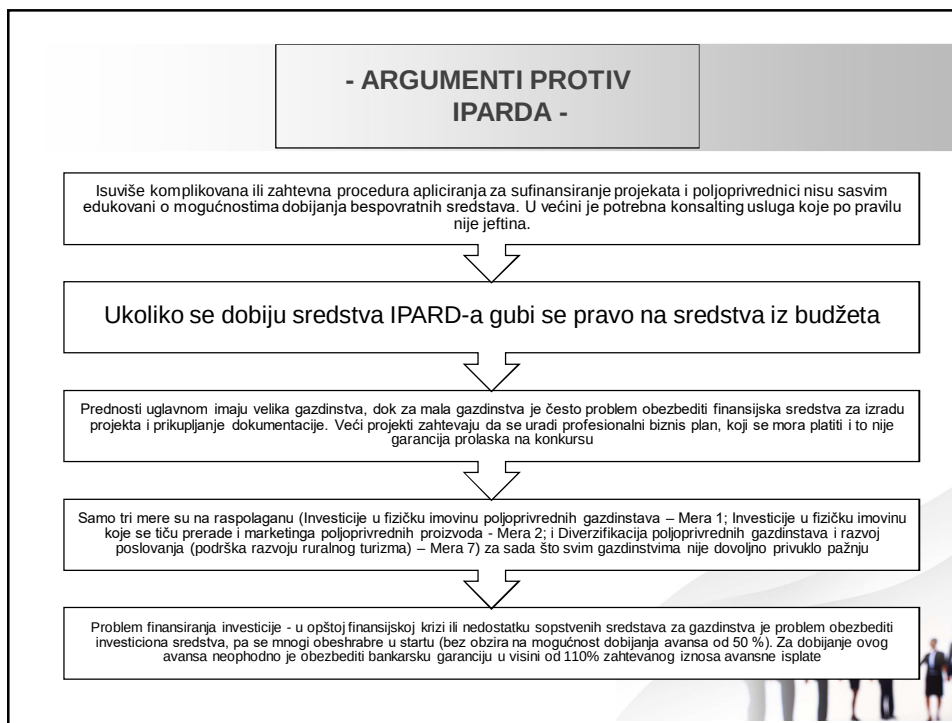
- ✓ Povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora
- ✓ Unapređenje sektora za preradu do dostizanja standarda EU
- ✓ Diverzifikacija aktivnosti i izvora prihoda u ruralnim područjima
- ✓ Razvoj nepoljoprivrednog sektora ruralne ekonomije
- ✓ Bolji kvalitet stručnih obuka i informativnih servisa
- ✓ Bolje upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa (org. proizv.)
- ✓ Održavanje bioloških i ekoloških vrednosti – podići ekološku svest
- ✓ Promovisanje održivog upravljanja šumama
- ✓ Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za 9,8 % do 2030.
- ✓ Smanjenje stepena siromaštva i rizika od socijalne isključenosti (zaposenje)
- ✓ Bolja osnovna infrastruktura i usluge u ruralnim područjima
- ✓ Otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mesta u ruralnom okruženju
- ✓ Poboljšanje kapaciteta lokala sa ciljem uvođenja LEADER pristupa (LAG)

IPARD III

- U Srbiji se od 2023. godine realizuje IPARD III 2021-2027 program sa EU podrškom od čak 288 miliona EUR → oko 65% više u odnosu na IPARD II program
- Fokus je na mlade poljoprivrednike, planinska područja, cirkularnu ekonomiju, organsku poljoprivredu i sve investicije, koje su u skladu sa **Zelenom agendom**
- Zelena agenda - sredstva mogu biti dostupna korisnicima samo za ulaganja vezana za unapređenje stanja životne sredine
- Konzistentnost sa nacionalnim programom ruralnog razvoja
- **Uvode se** agroekološke i klimatske mere, LEADER podrška i podrška izgradnji ruralne infrastrukture (**mere 4, 5 i 6**).

Indikativni iznosi doprinosa EU po meri

Mera	Doprinos EU
Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednog gazdinstva	86 400 000
Investicije u preradu i marketing poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i proizvoda ribarstva	60 480 000
Agroekološke i klimatske mere i podrška organskoj poljoprivredi	14 400 000
Implementacija lokalnih razvojnih strategija — LEADER	14 400 000
Ulaganja u ruralnu javnu infrastrukturu	51 840 000
Diversifikacija aktivnosti gazdinstava i razvoj poslovanja	51 840 000
Tehnička pomoć	8 640 000
Ukupno	288 000 000

Argumenti PROTIV

Subjekti koji podnesu zahtev za sufinansiranje moraće da ispune nacionalne standarde u oblasti dobrobiti životinja i zaštite životne sredine, a sam predmet investicije moraće da ispunjava standarde EU u ovim segmentima – *ovo nije tako jednostavno ispuniti kod nas*

Kod nas nije još sazrela svest kod poljoprivrednika da se moraju sva odobrena sredstva namenski utrošiti

Institucionalna nepripremljenost, kao i neinformisanost i izostanak edukacije poljoprivrednika

ARGUMENTI PROTIV

Kako osigurati domaći budžet za sufinansiranje, kad nema dovoljno novca?

Kako obezbediti dobar i izvodljiv programski dokument?

Korisnicima nije jednostavno prilagoditi informacije i programski deo

Kako uopšte odabrati prave prioritete i u šta ulagati?

Predpristupni fondovi ionako ne mogu rešiti nagomilane probleme poljoprivrede i sela

Kako razbiti predrasudu da je novac iz predpristupnih fondova dostupan samo velikim igračima?

Proces modernizacije poljoprivrede samo će marginalno doprineti ruralnoj razvijenosti

Zaključak

- Dosta zahtevna procedura deluje obeshrabrujuće za posebno mala gazdinstva koja po pravilu nemaju finansijskih sredstava

IPARD ima potencijal za unapređenje ekonomskog položaja poljoprivrednih gazdinstava, ali deluje da mu se previše daje na značaju

HVALA NA PAŽNJI

PRILOZI:

- A. Pozivno pismo za učešće u studentskoj debati „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”
- B. Agenda - dnevni red
- C. Lista prisustva
- D. Upitnik za povratne informacije
- E. Obrazac i kriterijum za ocenjivanje debate
- F. Fotografije sa održane studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

PRILOG A - Pozivno pismo za učešće u studentskoj debati „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Poziv za učešće u studentskoj debati „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 04. april 2023. godine u 11 h

Poštovani,

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu vas poziva da učestvujete na studentskoj debati „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”, koja će se održati u utorak, 04. aprila 2023. godine u Amfiteatru Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, sa početkom u 11 h.

Glavni ciljevi studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” su da studentima pruži bolje razumevanje evropskih politika i institucija, održivih principa i vrednosti Zajedničke poljoprivredne politike, povezanih sa procesom evropskih integracija. Na skupu, posebna pažnja će biti posvećena aktuelnim mehanizmima i načinima prenosa evropskih vrednosti u poljoprivredi, kao i raspravi o pravcima unapređivanja postojećeg stanja iz perspektive proučavanja EU modela poljoprivrede i njenih održivih ekonomskih, društvenih i ekoloških vrednosti.

Pozivamo studente i studentkinje, koji su zainteresovani da učestvuju studentskoj debati, da svoje učešće potvrde do 24. marta 2023. godine lično prof. dr Jeleni Vapa Tankosić, prof. dr Vladimiru Medoviću i prof. dr Radivoju Prodanoviću.

Studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” se organizuje kao jedan u nizu događaja u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici” Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

PRILOG B – Agenda - dnevni red

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Agenda za studentsku debatu

„Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 04. april 2023. godine u 11h

AGENDA

ORGANIZATOR SKUPA: Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

OBLIK STRUČNOG SKUPA: STUDENTSKA DEBATA

NAZIV SKUPA: „EVROPSKE VREDNOSTI U POLJOPRIVREDI: PRENOS DOBRIH PRAKSI”

PLAN RADA:

VREMENSKA DINAMIKA	TEMA/E	VRSTA AKTIVNOSTI	IMENA REALIZATORA I NJIHOVE ULOGE
10:30-11:00	REGISTRACIJA UČESNIKA		
11:00-11:10	DOBRODOŠLICA I UVODNA REČ	Izlaganje: „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”- ciljevi studentske debate i pravila	IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Vladimir Medović i Prof. dr Radivoj Prodanović
11:10-11:20	PODELA UČESNIKA NA TIMOVE ZA I PROTIV I IZVLAČENJE TEMA ZA DEBATU		
11:20-12:00	PRIPREMA ZAKLJUČAKA I ARGUMENATA	Rad po grupama, analiza, priprema, konsultacije (učesnici podeljeni u 8 grupa, rade na pripremi	FASILIJATORI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Vladimir Medović i Prof. dr Radivoj Prodanović

		materijala sa ciljem iznošenja zaključaka i argumenata u studentskoj debati)	
12:00-12:30	Prezentacija zaključaka i argumenata Tima 1 i 2 u okviru teme 1.,Organska proizvodnja u Republici Srbiji je naša budućnost.“	IZLAGANJE	TIM 1: Natalija Karanović, Marina Šumić, Anastasija Dimitrijević, Bojana Tomić, Antonina Zanfirović, Nikola Dulović, Suzana Amanović, Jelena Gunj, studenti Poslovne ekonomije i finansija na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Sanja Todić, Tamara Ristović, Jana Zečević, Aleksandra Kusić, Ana Gutović, Nađa Radoičić, Jelena Mladenović, Dragan Četković, studenti na na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
12:30-12:45	PROCES GLASANJA, PREBROJAVANJE I SAOPŠTAVANJE REZULTATA		Ž I R I: Prof. dr Nikola Puvača, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Prof. dr Nenad Stefanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i Doc. dr Tijana Đurković Marić docent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
12: 45-13:15	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 2.,Poljoprivredno	IZLAGANJE	TIM 1: Igor Smiljanić, Jovana Babin, Jovana Čepski, Anja Šimić,

	zadugarstvo – prenos dobrih EU praksi na poljoprivredni sektor Republike Srbije“		Sanja Todorović, studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Olivera Kečić, Janko Potrebić, Jana Kovačević, Aleksa Tintor, Sonja Lucić, studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
13:15-13:30	PROCES GLASANJA, PREBROJAVANJE I SAOPŠTAVANJE REZULTATA		ŽIRI: Prof. dr Nikola Puvača, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Prof. dr Nenad Stefanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i Doc. dr Tijana Đurković Marić docent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
13:30-13:45	PAUZA		
13:45-14:15	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 3 „Usvajanje agroekoloških principa Zajedničke poljoprivredne politike EU podstaknuće razvoj poljoprivrede Republike Srbije“	IZLAGANJE	TIM 1: Krpan Marija, Fluture Adrian, Tojić Aleksandar - studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Nikola Uvaček, Dragan Pavlović, Srđan Matijević studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u

			Novom Sadu
14:15-14:30	PROCES GLASANJA, PREBROJAVANJE I SAOPŠTAVANJE REZULTATA		ŽIRI: Prof. dr Nikola Puvača, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Prof. dr. Nenad Stefanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i Doc. dr Tijana Đurković Marić, docent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
14:30-15:00	Prezentacija zaključaka i argumenata Timova 1 i 2 u okviru teme 4 „IPARD program EU u funkciji poboljšanja vitalnosti i konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava“	IZLAGANJE	TIM 1: Tijana Živković, Sanja Antić, Aleksandar Latinović, Jelena Pavlica. Nikola Stojanović, studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu TIM 2: Zorica Marić, Marija Ivanišević, Rastko Lazić, Nevena Jovanović, Vladimir Dragomirović, studenti Inženjerskog menadžmenta u agrobiznisu na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu
15:00-15:15	PROCES GLASANJA, PREBROJAVANJE I SAOPŠTAVANJE REZULTATA		Prof. dr Nikola Puvača, vanredni profesor na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu, Prof. dr. Nenad Stefanović, vanredni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu i

			Doc. dr Tijana Đurković Marić, docent na Fakultetu za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu.
15:15- 15.25	EVALUACIJA DEBATE OD STRANE UČESNIKA	Popunjavanje upitnika o povratnim informacijama	Svi učesnici debate
15:25-15.30	ZATVARANJE SKUPA		IZLAGAČI: Prof. dr Jelena Vapa Tankosić, Prof. dr Vladimir Medović i Prof. dr Radivoj Prodanović

Studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi” se organizuje kao jedan u nizu događaja u okviru aktivnosti Žan Monea Modula sa temom „Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici” Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH na Univerzitetu Privredna akademija u Novom Sadu.

PRILOG C - Lista prisustva

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union, Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.
Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Studentska debata „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 04. april 2023. godine u 11h

LISTA PRISUSTVA

R.B.	Ime i prezime	Broj indeksa (za studente)	Zvanje ili funkcija (za zaposlene)	Potpis
1.	Igor Smicigajic	AG 14-21		
2.	Čepski Jovana	AG 5-21		Teško Jovana
3.	Sanja Todorović	AG 3-21		Sanja T.
4.	Tijana Zivković	AG 6-21		TZ
5.	Marija Ivančević	205-19		Marija Ivančević

6.	JANA KOBAČEVIĆ	229-19		Jana Kobacević
7.	JANCO POTREBUT	207-19		Jan Janc
8.	YOUNG ANDERSON	AS 84-2021		YOUNG
9.	ALEKSAHAR TOJIN	AG 136-20		TOJIN
10.	Adrian Fluture	AG 132-20		FLUTURE
11.	MARIJA KRPAK	AG 193-20		Krpak M.
12.	FRANKO HORVAT	AI 197-20		Horvat F.
13.	ADRIAN KRPAK	AI 198-20		Krpak A.
14.	ČOJAN MATIJEVIĆ	AG 453-20		
15.	BOJANA TOMIĆ	PE 87-21		TOMIĆ
16.	Natalija Karamić	PE 81-21		Karamić N.
17.	Anastasiya Dimitrijević	PE 5-21		Anastasiya
18.	Nikola Polović	PE 70-21		POLOVIC
19.	MARINA JUMIĆ	PE 10-21		Jumić M.
20.	ANTONINA ZANAKOVIĆ	PE 69-21		ZANAKOVIĆ
21.	ČABA TOŠIĆ	PRABNI 10-20		ČABA TOŠIĆ
22.	HOĐA BANOUČIĆ	PRABNI 139-20		BANOUČIĆ H.
23.	JANA ŽEREBUĆ	PRABNI 14-20		ŽEREBUĆ J.
24.	Jelena Mladenović	PRABNI 76-20		M. J.
25.	TAMARA PUSTOBUĆ	PRABNI 58-20		PUSTOBUĆ T.
26.	Aleksandra Kusić	PRABNI 72-20		Aleksandra Kusić
27.	Emmija Grabovčan	Marketing		Grabovčan E.
28.	Nikola Puxeta	profesor	ČLAN ŽIRIJA	Puxeta N.
29.	Tijana D. Mamić	profesor	ČLAN ŽIRIJA	Mamić T.
30.	Aja Jumić	59/20 PRABNI		Aja Jumić
31.	NEVA STEFANOVIĆ	PROF. DR. PRAVNIŠK.	ČLAN ŽIRIJA	STEFANOVIĆ N.
32.	Olom Vojan	profesor	žirijator	Vojan O.
33.	BRANKO P. MLEČEVIĆ		žirijator	Mlečević B.
34.	RADIVOJ PRABANOVIĆ		PRABNIK	PRABANOVIĆ R.
35.				
36.				
37.				
38.				
39.				
40.				

PRILOG D - Upitnik za povratne informacije

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”,
co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union,
Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.
Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Studentska debata

„Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 04. april 2023. godine u 11h

EVALUACIONI LISTIĆ

Molimo da zaokružite ocene od 1 – 5 za svaku navedenu konstataciju (broj 1 predstavlja najnižu ocenu, a broj 5 najvišu ocenu) kojima ćete predstaviti Vaš utisak o debatnom takmičenju

	Konstatacija	Ocena				
1.	Debata je bila jasna?	1	2	3	4	5
2.	Debata je bila korisna?	1	2	3	4	5
3.	Debata je ispunila svoj cilj?	1	2	3	4	5
4.	Znanja o temama debate su unapređena i obogaćena?	1	2	3	4	5
5.	Debata je dobro strukturirana?	1	2	3	4	5
6.	Teme debate su aktuelne i značajne?	1	2	3	4	5
7.	Vreme trajanja debate je bilo adekvatno?	1	2	3	4	5

KOMENTARI:

1. Šta ste naučili iz današnje debate?
2. Koje su snage, a koje slabosti današnje debate?
3. Da li biste i šta promenili u strukturi debate?
4. Koji tim je prema Vašem mišljenju bio bolji/uverljiviji?
5. Dodatni komentari i preporuke za unapređenje debate?

Hvala na izdvojenom vremenu!

PRILOG E - Obrazac i kriterijum za ocenjivanje debate

Co-funded by the
European Union

Jean Monnet Module „European sustainable values in Common agricultural policy (EUVALUESCAP)”, co-funded by the Erasmus + Programme of the European Union,
Project: 101047444 — EUVALUESCAP — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH.

Naziv projekta: *Evropske održive vrednosti u zajedničkoj poljoprivrednoj politici*

Studentska debata

„Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Amfiteatar Fakulteta za ekonomiju i inženjerski menadžment u Novom Sadu

Novi Sad, 04. april 2023. godine u 11h

OBRAZAC I KRITERIJUM ZA OCENJIVANJE DEBATE

Naziv grupe ZA		Tema debate						
Debatori		Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)	Naučni / stručni argumenti (0-20)	Stil ili retorika (0-10)	Kontinuitet (0-10)	Sposobnost izražavanja (0-20)	Završetak ili Informacione tačke (0-20)	Ukupno
I								
II								
III								
IV								
Ukupno rubrike								

Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)

- 0 neorganizovano, nejasno, bez argumenata
- 1-4 nejasan argument ili uvodna reč
- 5-7 jedan argument, delimična i površna uvodna reč
- 8-12 više od jednog argumenta
- 12-20 nekoliko jasnih argumenata, dobro organizovanih

Naučni / stručni argumenti (0-20)

- 0 bez naučnih argumenata
- 1-4 nejasan, nepotpun argument
- 5-7 naučni argument
- 8-12 jasni argumenti naučno podržani
- 12-20 jaki naučni argumenti

Stil i retorika(0-10)

0 loša organizacija, neubedljivost, konfuzija

1-2 bolja organizacija, ali uz nejasnoće

3 dobra organizacija

4-5 odlična organizacija, izrazita retorika

6-10 odlična organizacija, ubedljiva retorika

Kontinuitet (0-10)

0 nije nastavio/la sa argumentima ili prethodnim govornicima

1-2 postoji određeni stepen kontinuiteta između argumenata

3- nastavio je sa prethodnim govornikom

4-5 nastavio je sa prethodnim govornikom i između argumenata

6-10 ima odličan kontinuitet u većini ili u svim tačkama

Moć izražavanja (0-20)

0 nema stručnih izraza, slab /loš govor tela

1-4 dobri izrazi

5-7 dobri izrazi, dobar govor tela

8-12 stručni izrazi, dobar govor tela

12-20 stručni izrazi, dobar govor tela, izbor reči

Završetak ili Informacione tačke (0-20)

0 bez završetka, bez informacionih tačaka

1-4 jedan pokušaj za tačke

5-7 jedan pokušaj ili odbrana za informacione tačke

8-12 pokušaj, snažna i efektna odbrana za info tačke, dobar završetak

12-20 nekoliko pokušaja ili odbrane u info tačke, jak i efektni završetak.

Naziv grupe PROTIV		Tema debate						
Debatori		Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)	Naučni / stručni argumenti (0-20)	Stil ili retorika (0-10)	Kontinuitet (0-10)	Sposobnost izražavanja (0-20)	Završetak ili Informacione tačke (0-20)	Ukupno
I								
II								
III								
IV								
Ukupno rubrike								

Uvodno izlaganje, argumenti (0-20)

0 neorganizovano, nejasno, bez argumenata

1-4 nejasan argument ili uvodna reč

5-7 jedan argument, delimična i površna uvodna reč

8-12 više od jednog argumenta

12-20 nekoliko jasnih argumenata, dobro organizovanih

Naučni / stručni argumenti (0-20)

0 bez naučnih argumenata

1-4 nejasan, nepotpun argument

5-7 naučni argument

8-12 jasni argumenti naučno podržani

12-20 jaki naučni argumenti

Stil i retorika(0-10)

0 loša organizacija, neubedljivost, konfuzija

1-2 bolja organizacija, ali uz nejasnoće

3 dobra organizacija

4-5 odlična organizacija, izrazita retorika

6-10 odlična organizacija, ubedljiva retorika

Kontinuitet (0-10)

0 nije nastavio/la sa argumentima ili prethodnim govornicima

1-2 postoji određeni stepen kontinuiteta između argumenata

3- nastavio je sa prethodnim govornikom

4-5 nastavio je sa prethodnim govornikom i između argumenata

6-10 ima odličan kontinuitet u većini ili u svim tačkama

Moć izražavanja (0-20)

0 nema stručnih izraza, slab /loš govor tela

1-4 dobri izrazi

5-7 dobri izrazi, dobar govor tela

8-12 stručni izrazi, dobar govor tela

12-20 stručni izrazi, dobar govor tela, izbor reči

Završetak ili Informacione tačke (0-20)

0 bez završetka, bez informacionih tačaka

1-4 jedan pokušaj za tačke

5-7 jedan pokušaj ili odbrana za informacione tačke

8-12 pokušaj, snažna i efektna odbrana za info tačke, dobar završetak

12-20 nekoliko pokušaja ili odbrane u info tačke, jak i efektni završetak.

PRILOG F – Fotografije sa održane studentske debate „Evropske vrednosti u poljoprivredi: prenos dobrih praksi”

